

ریاست جمهوری
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی

عنوان گزارش

مستندات جمعیتی برنامه سیمم توسعه

(معداتی)

تهیه کننده

لادن نوروزی

معاونت برنامه ریزی
امور برنامه ریزی اقتصاد گلان و ارزیابی برنامه

آبان ماه ۱۳۹۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	مقدمه
۳	جایگاه جمعیتی ایران در جهان
۵	حجم و نرخ رشد جمعیت کشور
۷	ساختار سنی جمعیت کشور
۱۲	میزان مرگ و میر
۱۳	میزان باروری
۱۷	تحولات وضع زناشویی
۲۰	نسبت جنسی
۲۰	بعد خانوار
۲۱	سرپرست خانوار
۲۳	مهاجرت
۲۶	شهرنشینی
۲۷	آینده‌نگری جمعیت
۲۷	- مبانی و پیش فرضهای پیش‌بینی جمعیت
۲۸	- نتایج پیش‌بینی جمعیت
۳۹	- برآورد تعداد خانوار
۴۰	مهمترین ویژگی‌ها و تحولات جمعیتی کشور
۴۲	اولویت‌های سیاست‌گذاری‌های جمعیتی
۴۳	منابع و مآخذ

مقدمه

هر کشوری برای رسیدن به رفاه و توسعه همه‌جانبه ناگزیر به پیش‌بینی نیازها و امکانات خود در بازه‌های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت و سپس طراحی و اجرای برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی در جهت تأمین آن نیازهاست. در این راستا، جمعیت و ساختار و پویایی آن در هر کشور محور و مرکز برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود.

سرشماری نفوس یکی از عمده‌ترین راه‌های شناخت حجم و ویژگی‌های جمعیت کشور برای برنامه‌ریزی، نظارت، کنترل و ارزشیابی خدمات و فعالیت‌ها در سطح ملی و منطقه‌ای است.

از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵، سرشماری عمومی نفوس و مسکن در ایران به موجب قانون هر ده سال یک بار اجرا شده است. سرشماری ۱۳۹۰، هفتمین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور است که در تاریخ دوم تا بیست و دوم آبان ماه در سراسر کشور به اجرا درآمد.

آمارهای حیاتی ولادت، فوت، ازدواج و طلاق نیز بصورت سالانه از سازمان ثبت احوال در دسترس است. گزارش ذیل براساس آمارهای فوق تهیه شده است.

- جایگاه جمعیتی ایران در جهان

بررسی تغییرات تعداد و حجم جمعیت ایران طی سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۳۵ حاکی از آن است که در این دوره ۵۵ ساله جمعیت کشور ۴ برابر شده و ۵۶.۲ میلیون نفر به کل جمعیت کشور افزوده شده و از ۱۸.۹ میلیون نفر به ۷۵.۱ میلیون نفر افزایش یافته است. است در حالی که در ۶۳ سال گذشته جمعیت جهان تنها ۲.۸ برابر شده و متوسط رشد سالانه جمعیت ایران (۲.۵ درصد) به مراتب بالاتر از رشد سالانه جمعیت جهان (۱.۷ درصد) بوده است.

ایران هفدهمین کشور پرجمعیت جهان است و ۱۰.۸ درصد از جمعیت جهان را در خود جای داده است. در میان کشورهای حوزه آسیای جنوب غربی، ایران بعد از پاکستان دومین کشور پرجمعیت منطقه است.

متوسط نرخ رشد طبیعی جمعیت در سال ۲۰۱۴ توسط *population reference bureau* برای جهان

۱.۲ درصد، در آفریقا ۲.۵ درصد، امریکای شمالی ۰.۴، امریکای لاتین ۱.۲، آسیا ۱.۱، اروپا صفر، اقیانوسیه ۱.۱ و ایران ۱.۴ درصد برآورد شده است.

بیشترین نرخ رشد جمعیت به کشورهای فقیر منطقه افریقای شرقی، غربی و میانه تعلق دارد. مثل نیجر، سنگال، اوگاندا، زامبیا، آنگولا، چاد، کنگو، سومالی، بورکینافاسو، بروندی، تانزانیا و ... که نرخ رشد بالای ۳ درصد را دارا هستند.

با نگاه به جدول زیر مشاهده می گردد که ایران از نظر حجم و مشخصات جمعیتی نزدیک به کشور ترکیه است ولی نرخ رشد جمعیت ایران بالاتر است.

جدول ۱- مقایسه مشخصات جمعیتی ایران با جهان و برخی از کشورها در سال ۲۰۱۴

ضریب شهرنشینی(درصد)	نسبت افراد بالای ۶۵ سال (درصد)	نسبت افراد زیر ۱۵سال(درصد)	نسبت جمعیت سال ۲۰۵۰ به ۲۰۱۱	نرخ خالص مهاجرت(درهزار)	نرخ رشد طبیعی(درصد)	جمعیت (میلیون نفر)	
۵۳	۸	۲۶	۱.۳	-	۱.۲	۷۲۳۸	جهان
۷۷	۱۷	۱۶	۱	۲	۰.۱	۱۲۴۹	کشورهای توسعه یافته
۴۸	۶	۲۹	۱.۴	۰	۱.۴	۵۹۸۹	کشورهای کمتر توسعه یافته
۲۸	۴	۴۱	۲	-۱	۲.۴	۹۱۶	کشورهای با حداقل توسعه
۸۱	۱۴	۱۹	۱.۲	۳	۰.۴	۳۱۷.۷	آمریکا
۷۷	۸	۲۵	۱.۲	۰	۱.۱	۷۷.۲	ترکیه
۸۱	۳	۳۰	۱.۴	۲	۱.۸	۳۰.۸	عربستان سعودی
۴۳	۶	۳۲	۱.۷	-۱	۲.۶	۸۷.۹	مصر
۳۱	۵	۳۱	۱.۳	-۰	۱.۵	۱۲۹۶	هند
۷۱	۵(۶)	۲۴	۱.۳	-۰	۱.۴	۷۷.۴	ایران
۳۵	۴	۳۸	۱.۸	-۳	۲	۱۹۴	پاکستان
۵۰	۵	۲۹	۱.۵	-۱	۱.۴	۲۵۱.۵	اندونزی

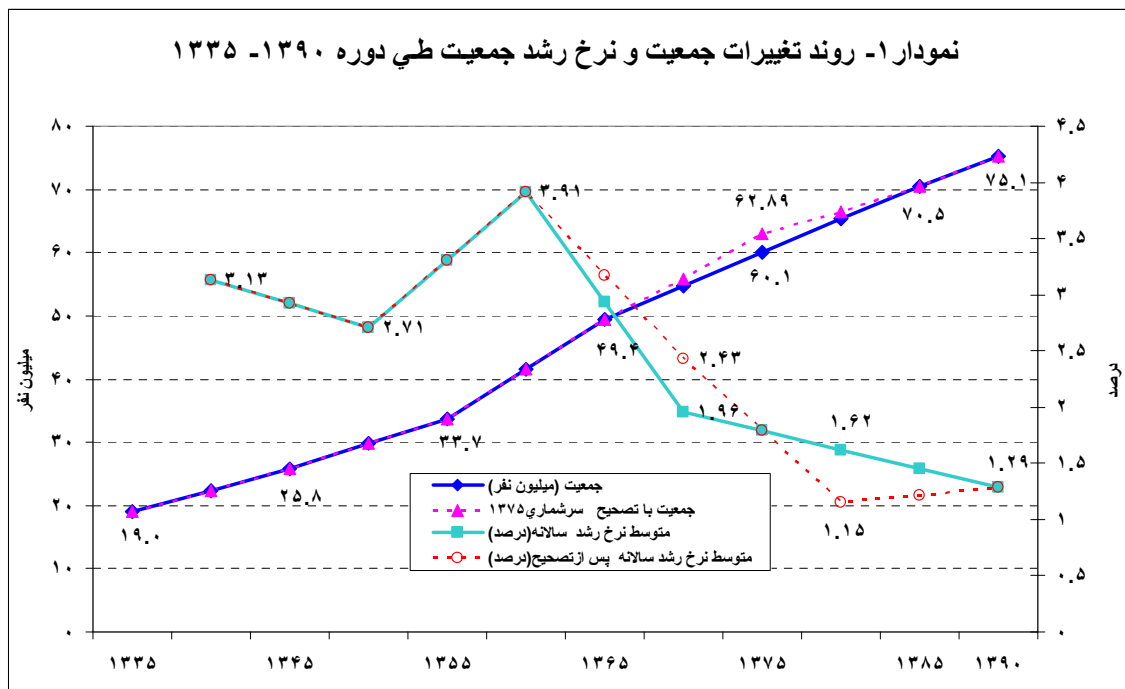
۱-World population data sheet, ۲۰۱۴

هرچند بر اثر کاهش سریع باروری در دو دهه اخیر و به دنبال کاهش مستمر مرگ و میر، میزان رشد شتابان جمعیت کشور تعدیل شده است، اما اکنون نگرانی از منفی شدن نرخ رشد جمعیت در چند دهه آینده و ابعاد جدید جمعیت و توسعه، نظیر تغییرات ساختار سنی جمعیت و پیامدهای آن ظهور کرده است. به بیان دیگر در بستر

فرآیند گذار جمعیتی، ایران اکنون در معرض گذار و تغییرات ساختارهای سنی جمعیت قرار گرفته و آن‌ها تبدیل به مهمترین مسئله جمعیت و توسعه کشور شده‌اند.

حجم و نرخ رشد جمعیت کشور

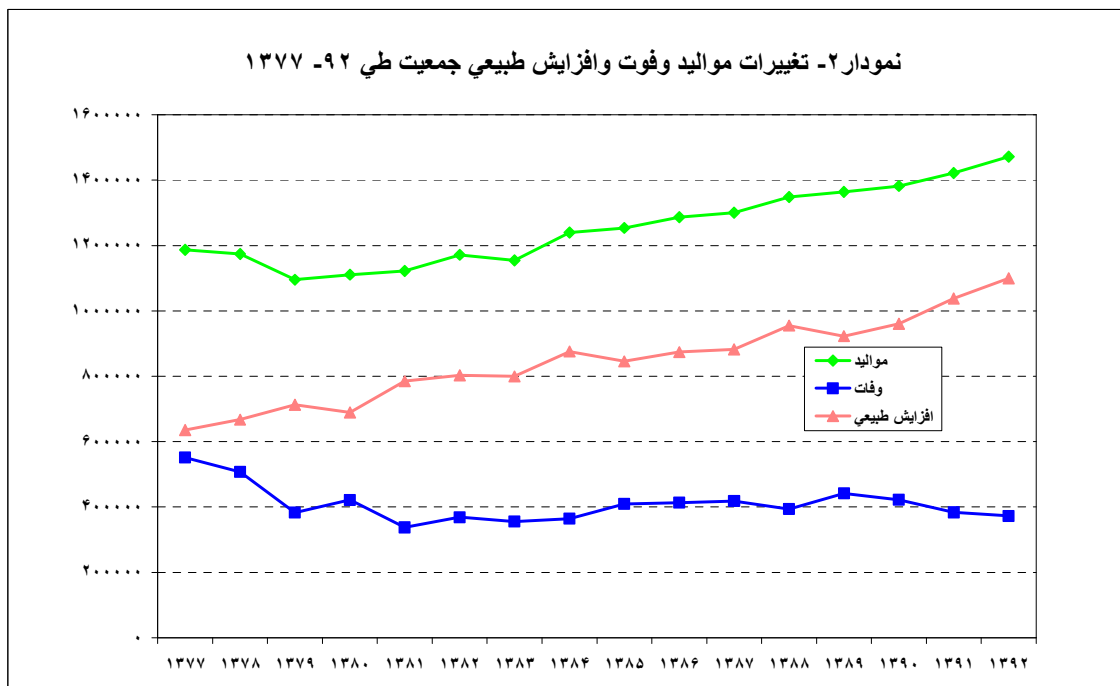
جمعیت کشور براساس نتایج آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، ۷۵.۱۴۹.۶۶۹ نفر و متوسط نرخ رشد سالانه جمعیت در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۰ برابر ۱.۲۹ درصد بوده است.

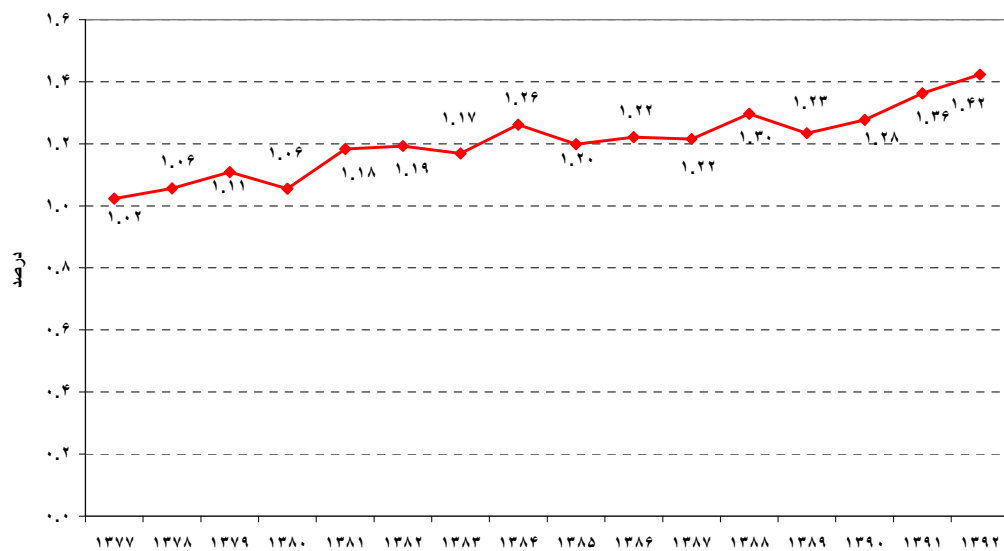
در نمودار فوق تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت طی دوره ۱۳۳۵-۱۳۹۰ دیده می‌شود. کم شماری قابل توجه سرشماری ۱۳۷۵ با توجه به نتایج سرشماری ۱۳۶۵ و ۱۳۸۵ و نسبت بازماندگی جمعیت گروه‌های سنی در سرشماری‌های متوالی و آمار ثبتی موالید و مرگ و میر و بخصوص ساختار هرم سنی سرشماری ۱۳۹۰ محرز شده است^۱. محاسبات نشان می‌دهد که با توجه به جمعیت سال ۱۳۸۵، جمعیت سال ۱۳۷۵ حدود ۶۲.۹ میلیون نفر بوده و نرخ رشد جمعیت از حدود ۱.۱۵ درصد در دوره ۸۵-۱۳۷۵ به ۱.۲۹ درصد در ۹۰-۱۳۸۵ افزایش یافته است.

^۱ بلادی موسوی، صدرالدین، ارزیابی گزارش سن و جنس در سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵، گزیده مطالب آماری، بهار و تابستان ۱۳۸۶.

آمار ثبتی نشانگر روند افزایش موالید ثبت شده سالانه از ۱.۱ میلیون نفر در سال ۱۳۷۹ تا ۱.۴۷ میلیون نفر در سال ۱۳۹۲ است. ولی آمار فوت ثبت شده سالانه در این مدت حدود ۴۰۰ هزار نفر بوده است. بر اساس این آمار افزایش طبیعی جمعیت کشور از ۷۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۷۹ به ۱.۱ میلیون نفر در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. نرخ رشد طبیعی جمعیت کشور که از تقسیم تفاضل موالید و مرگ و میر بر جمعیت بدست می آید نیز در ۱۴ سال گذشته روند افزایشی داشته است و از ۱.۱۱ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۱.۴۲ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است.

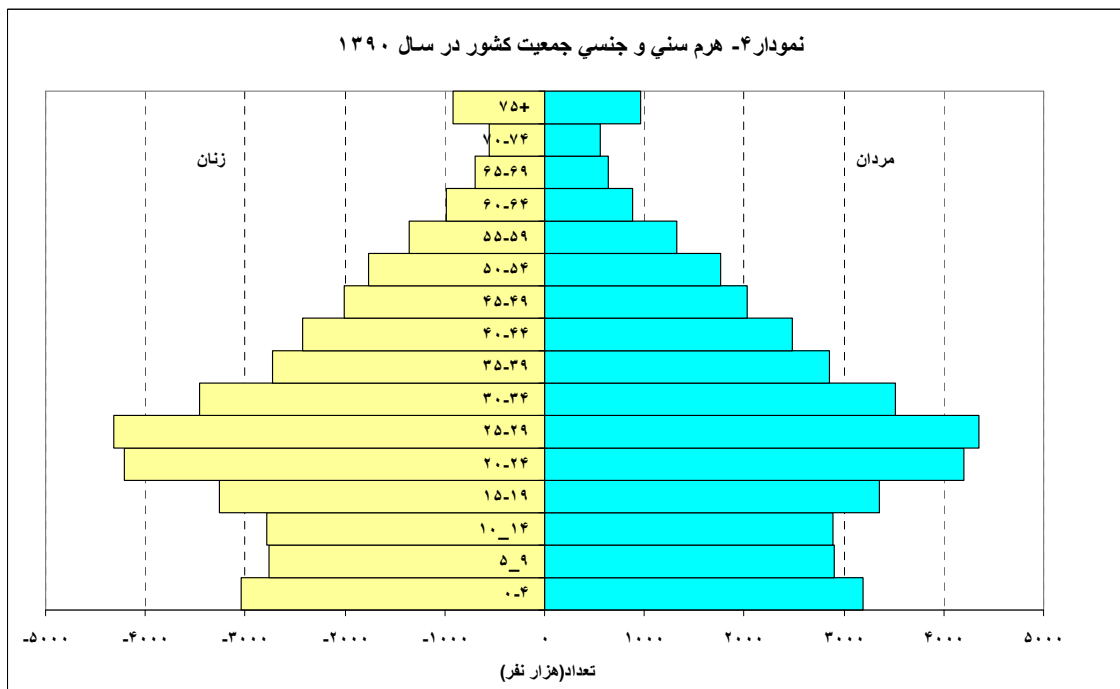
نمودار ۳- تغییرات نرخ رشد طبیعی جمعیت کشور

– ساختار سنی جمعیت کشور

سن یکی از متغیرهای اصلی جمعیتی است و توزیع جمعیت یک کشور در گروه‌های مختلف سنی از نظر اقتصادی – اجتماعی حائز اهمیت است.

برای نمایش هندسی توزیع جمعیت بر حسب سن، نموداری تدوین می‌شود که به نام هرم سنی معروف است. هرم سنی جمعیت یک کشور نشانگر تاریخ جمعیتی و تغییرات به وجود آمده در ساخت جمعیت آن کشور است.

نمودار بالا هرم سنی جمعیت کشور را در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که با کاهش سریع باروری از نیمه دهه ۱۳۶۰ و تداوم این کاهش تا ابتدا دهه ۸۰ و سپس تثبیت نسبی آن تا سال ۱۳۹۰، حالت "دوکی" شکل به خود گرفته و نزدیک به نیمی از جمعیت در گروه سنی ۱۵-۳۴ ساله واقع شده‌اند. با ادامه این روند تمرکز جمعیت در دهه‌های آینده به گروه‌های سنی بالاتر منتقل خواهد شد.

دو نکته مهم در هرم سنی سال ۱۳۹۰ به چشم می‌خورد:

پدیده تورم جوانی جمعیت: در حال حاضر بیشترین حجم جمعیت کشور در گروه سنی ۲۰-۲۹ ساله قرار دارند که حدود ۱۷ میلیون نفر هستند و ۲۳ درصد کل جمعیت کشور را شکل می‌دهند. اگر این گروه سنی را بازتر کنیم، جمعیت ۱۵-۳۴ ساله به ۳۰.۷ میلیون نفر، ۴۱ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند.

موج دوم افزایش جمعیت: تعداد جمعیت زیر ۵ سال در سال ۱۳۹۰ نسبت به جمعیت گروه سنی ۹-۵ ساله و ۱۴-۱۰ ساله همین سال و نسبت به جمعیت زیر ۵ سال در ۱۳۸۵ افزایش نشان می‌دهد. در واقع به رغم تثبیت نرخ باروری در سال‌های اخیر، به دلیل گشتاور جمعیت، تعداد موالید سالانه و به تبع آن جمعیت ۴-۰ ساله رو به افزایش است و انتظار می‌رود این روند در سال‌های آتی نیز ادامه یابد. این امر که از حجم بالا و رشد قابل توجه جوانان واقع در سنین باروری (متولدین دهه ۶۰) نشأت می‌گیرد با عنوان اینرسی یا گشتاور یا نیروی محرکه جمعیت نام برده می‌شود. این روند بدون اجرای هیچگونه سیاست افزایش جمعیت حداقل تا دهه آینده نیز ادامه خواهد یافت.^۲

در مطالعات جمعیتی برای داشتن تصویری کلی از ساخت جمعیت، ساختار سنی جمعیت در سه گروه عمده سنی زیر بررسی می‌شود:

۱- جمعیت ۱۴-۰ ساله

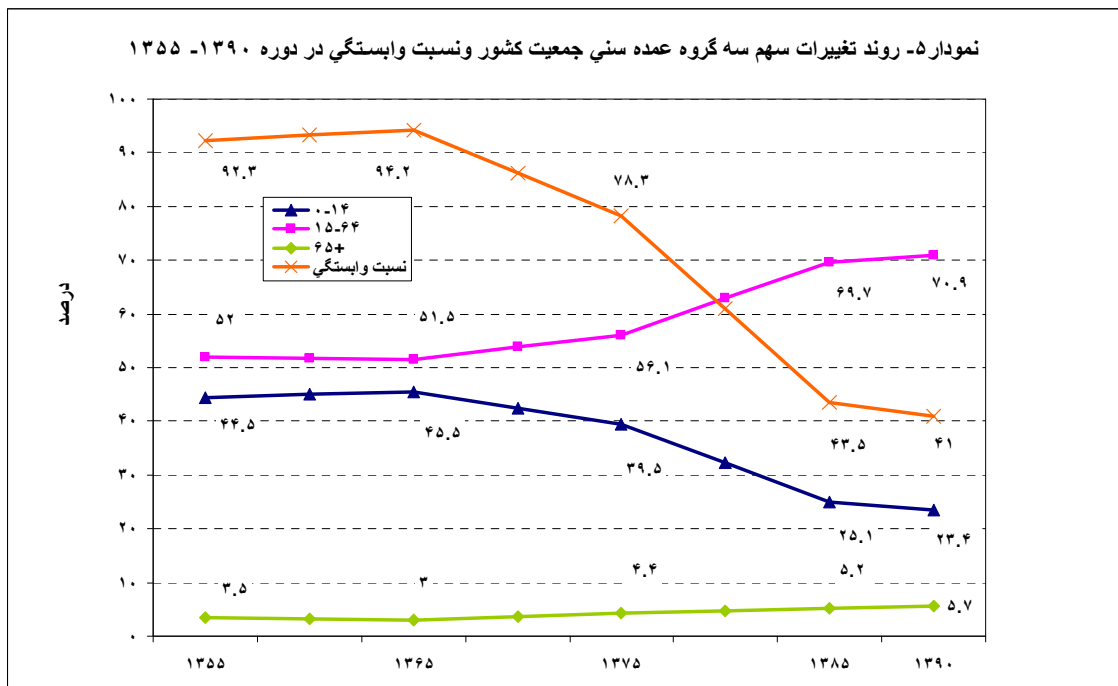
۲- جمعیت ۶۴-۱۵ ساله

۳- جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر

نسبت جمعیت زیر ۱۵ سال (نسبت جوانی) که تا سال ۱۳۷۵ نزدیک به ۴۰ درصد جمعیت کشور بوده است، با کاهشی قابل توجه در یک دوره دهساله به ۲۵ درصد در سال ۱۳۸۵ تقلیل یافته است. این نسبت در سال ۱۳۹۰ تنها با کاهشی اندک به ۲۳.۴ درصد رسیده است.

افت سریع نسبت جوانی به دلیل شروع کاهش باروری از نیمه دوم دهه ۶۰ و استمرار آن تا ابتدا دهه ۸۰ بوده است. در دوره ۹۰-۱۳۸۵ نرخ باروری تقریباً تثبیت شده است و سهم جمعیت ۱۴-۰ ساله که منتج از موالید پانزده سال قبل است نیز در حال ثابت شدن است.

^۲ پهن شدن محسوس پایه هرم جمعیت در سال ۱۳۹۰ (در کنار تثبیت نسبی مرگ و میر) نشانگر افزایش نرخ رشد سالانه جمعیت در دوره ۹۰-۱۳۸۵ نسبت به دوره ۸۵-۱۳۷۵ است. در حالی که نتایج سرشماری‌ها مدعی کاهش نرخ رشد جمعیت از ۱.۶۱ درصد در ۸۵-۱۳۷۵ به ۱.۲۹ درصد در ۹۰-۱۳۸۵ است. این امر یکی از دلایل مبرهن کم شماری سرشماری ۱۳۷۵ است. علاوه بر این براساس نتایج سرشماری‌ها، نرخ رشد سالانه جمعیت از ۱.۴۷ درصد در دوره ۷۵-۱۳۷۰ به ۱.۶۱ درصد در دوره ۸۵-۱۳۷۵ افزایش یافته است. در حالی که جمعیت ۱۴-۵ ساله در هرم سال ۱۳۹۰ که بر متولدین دهه ۸۵-۱۳۷۵ (که عامل اصلی افزایش جمعیت هستند) دلالت می‌کنند، کمترین میزان را در جمعیت زیر بیست سال دارند یا به عبارت دیگر کمترین موالید سالانه در دوره ۲۰ ساله ۹۰-۱۳۷۰ به دهه ۸۵-۱۳۷۵ تعلق داشته و کشور نیز مهاجرپرست بوده است، بنابراین منطقی نیست که نرخ رشد جمعیت در این دهه بالاتر از سال‌های قبل و بعد از آن باشد. این امر تناقض دیگری است که بر کم شماری سرشماری ۱۳۷۵ دلالت دارد.

وقتی که میزان باروری تا حد بسیار زیادی کاهش پیدا می‌کند، از طرفی سهم گروه سنی ۱۴-۰ ساله کاهش یافته و از طرف دیگر چون چند دهه طول می‌کشد تا جمعیت به دوران سالمندی خود برسد، پس به سهم جمعیت بالقوه فعال (۶۴-۱۵ساله) کشور افزوده میشود. سهم این گروه سنی از ۵۶.۱ درصد در سال ۱۳۷۵ با رشدی قابل ملاحظه به ۶۹.۷ درصد در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. این سهم با افزایشی اندک به ۷۰.۹ درصد در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

سهم جمعیت گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر از سال ۱۳۶۵ به بعد روند افزایشی داشته است و در سال ۱۳۹۰ به ۵.۷ درصد رسیده است. گرچه هنوز هم سهم این گروه سنی اندک است ولی در دهه‌های آتی نسبت جمعیت واقع در سنین سالمندی رو به افزایش خواهد گذاشت و نیازمند توجه بیشتر به برنامه‌های مرتبط با جمعیت سالخورده در برنامه‌های توسعه آتی خواهیم بود.

تامین نیازهای مادی، رفاهی، بهداشتی و عاطفی سالمندان که جمعیت آنان در دهه‌های آینده به طور فزاینده‌ای بیشتر خواهد شد در کنار عمومیت یافتن خانواده هسته‌ای به جای خانواده گسترده، ایجاب می‌کند که از هم اکنون تدابیر لازم در این زمینه مدنظر قرار گیرد. سیستم بازنشستگی از روشهایی است که برای تامین نیازهای اقتصادی افراد در دوره سالمندی اتخاذ شده و در قرن گذشته به تدریج در همه کشورها اشاعه پیدا کرده است، ولی این روش معمولاً در مورد کارمندان کارکرد پیدا کرده و عمومیت ندارد. تعمیم سیستم بازنشستگی و

تدوین راهکارهایی مقتضی با اوضاع و احوال فعلی جامعه به منظور فائق آمدن بر مشکلات سالمندان از چالش‌های اساسی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی سالهای آتی است.

در ادامه به دو فرآیند مهم جمعیتی در شرایط فعلی ایران که ضروری است در برنامه ریزی بسیار مورد توجه قرار گیرد، اشاره می‌گردد.

۱- **تورم جوانی:** در بستر فرآیند انتقال جمعیتی (انتقال از باروری و مرگ و میر بالا به باروری و مرگ و میر پایین) کشور در معرض گذارهای ساختار سنی جمعیت قرار گرفته و برای مدتی تورم جوانی ایجاد می‌شود. افزایش در نسبت جمعیت ۲۹-۱۵ ساله به کل جمعیت را «تورم جوانی» می‌گویند. تعداد جمعیت جوانان ۲۹-۱۵ ساله کشور از ۱۷ میلیون نفر در سال ۱۳۷۵ به ۲۵ و ۲۳.۷ میلیون نفر در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ افزایش پیدا کرده است. جمعیت بزرگ و غیر معمول جوانان نتیجه و پیامد دوره بیش‌زایی یا انفجار موالید در دهه ۶۰ می‌باشد. دوره اخیر یعنی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ دوره اوج تورم جوانی در ایران است. در این سال‌ها از هر سه نفر جمعیت کشور یکی در سنین جوانی واقع شده است ولی در سال‌های آینده تعداد جمعیت جوانان کاهش می‌یابد. در حال حاضر این گروه سنی مرکز ثقل جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و برنامه ریزی جهت تامین نیازهای این گروه سنی، اولویت اول از دیدگاه سیاست‌های جمعیتی است. در سنین جوانی بیشترین تغییرات و گذارهای وضعیت زندگی نظیر اتمام و ترک تحصیل، ورود به بازار کار، گذار به بزرگسالی، ازدواج و تشکیل خانواده، تجربه والدینی، رفتارهای پرخطر، مهاجرت و غیره رخ می‌دهد. بنابراین تأمین نیازهای آموزشی و اشتغال، ازدواج و تشکیل خانواده و فرزندآوری، مسکن، بهداشت و سلامت برای خیل عظیم جوانان یکی از مهم‌ترین مسائل جمعیتی ایران در حال حاضر است.

۲- **پنجره جمعیتی:** در بستر فرآیند انتقال جمعیتی، در نتیجه گذارهای ساختار سنی در یک دوره زمانی نسبتاً کوتاه، نسبت جمعیت در سنین فعالیت به حداکثر می‌رسد و نوعی ساختار جمعیتی مطلوب برای شتاب بخشیدن به رشد اقتصادی به وجود می‌آید. پنجره جمعیتی دوره‌ای است که در آن کمتر از یک سوم جمعیت خارج از سنین فعالیت (زیر ۱۵ ساله و ۶۵ ساله و بالاتر) و بیشتر از دو سوم جمعیت در سنین فعالیت (۶۴-۱۵ ساله) باشند. در این حالت نسبت وابستگی سنی یا بار تکفل که از تقسیم جمعیت خارج از سنین فعالیت به جمعیت واقع در سنین فعالیت بدست می‌آید، کمتر از ۰/۵ خواهد بود. کاهش مستمر باروری در دو دهه گذشته منجر به آن شده که نسبت جمعیت در سنین فعالیت به جمعیت تحت تکفل افزایش یابد. از این دوره با عنوان "روزنه فرصت جمعیت شناختی" که یک دوره طلایی از بعد جمعیتی است یاد می‌شود. بسیاری از کشورها مرحله جهش توسعه اقتصادی و اجتماعی خود را در چنین مرحله جمعیتی طی کرده‌اند.

کشور ما نیز در حال حاضر در چنین برهه‌ای قرار دارد. مسئله سیاستگذاران و برنامه‌ریزان در این مرحله از انتقال جمعیتی این است که شرایطی فراهم کنند که با ایجاد اشتغال و افزایش بهره‌وری، حداکثر استفاده از پتانسیل جمعیتی نادر فوق‌الذکر (ظرفیت بالای نیروی انسانی) در جهت توسعه و شکوفایی کشور به عمل آید. با کاهش بار تکفل انتظار می‌رود هزینه‌های مصرفی خانوار کاهش یافته و بنیه اقتصادی بالقوه برای افزایش پس‌انداز تقویت گردد و این نوید را می‌دهد که در اقتصاد ایران منابع برای سرمایه‌گذاری از طریق پس‌اندازهای داخلی به وجود آمده و بکارگیری صحیح این پس‌اندازها برای سرمایه‌گذاری‌های مولد، زمینه رفاه بیشتر را فراهم سازد.

- میزان مرگ و میر

کشور ایران طی چند دهه اخیر با فراز و فرودهایی در حال گذار و انتقال جمعیتی بوده است و به مراحل انتهایی آن نزدیک می‌شود. اولین مرحله این انتقال، گذار مرگ و میر است که از اوایل قرن چهاردهم شمسی آغاز شده است. در مقایسه با کشورهای توسعه یافته، گذار مرگ و میر در ایران بسیار دیرتر آغاز شد، ولی بسیار سریع و تند پیش رفت. به این معنی که آهنگ کاهش در سطح مرگ و میر ایران به مراتب تندتر از آهنگ کاهش در سطح مرگ و میر کشورهای توسعه یافته بوده است.

میزان خام مرگ و میر متأثر از دو عامل عمده است: عامل اول ترکیب سنی جمعیت است و عامل دوم مربوط به چگونگی ادامه حیات مانند سطح بهداشت و درمان، تغذیه، امنیت و ویژگی‌های محیطی است. ساختار سنی جوان جمعیت ایران یکی از عوامل موثر بر پایین بودن میزان خام مرگ و میر در کشور بوده است. از سوی دیگر گسترش امکانات بهداشتی و درمانی، به ویژه اشاعه طب پیشگیری و واکسیناسیون، توجه به بهداشت مادران و کودکان، رشد سریع باسوادی، اعتلای آگاهی‌های اجتماعی و بهبود نسبی شرایط و شیوه‌های زندگی موجب کاهش میزان خام مرگ و میر از ۱۱.۵ در هزار در سال ۱۳۵۵ به ۵.۶ در هزار در سال ۱۳۹۰ شده است. امید به زندگی در بدو تولد نیز از ۵۷.۵ سال در سال ۱۳۵۵ در یک روند افزایشی به ۷۴.۶ سال برای زنان و ۷۲.۱ سال برای مردان در سال ۱۳۹۰ رسیده است. در شاخص امید به زندگی در بدو تولد اثر تفاوت ساختار سنی جمعیت جوامع در میزان مرگ و میر حذف می‌شود و وضع سلامت و طول عمر در کشورهای مختلف با یکدیگر قابل مقایسه می‌گردد.

میزان مرگ و میر اطفال (زیر یکسال) نیز طی یک دوره ۹۰ ساله از حدود ۳۰۰ در هزار در سال ۱۳۰۰ خورشیدی به ۲۲ در هزار در سال ۱۳۹۰ تقلیل یافته است.

علیرغم این کاهش چشمگیر، یکی از چالش‌های جمعیتی ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه خاورمیانه مثل امارات، قطر و کویت، بالا بودن سطح مرگ و میر اطفال است.

کم توجهی به مساله توزیع متعادل و متوازن امکانات و منابع، موجب تفاوت‌های پایدار در دستیابی به درآمد، تغذیه، تحصیلات، مسکن، آب آشامیدنی سالم و بهداشتی و در نتیجه نابرابری در کاهش مرگ و میر اطفال در درون مناطق و همچنین بین مناطق مختلف کشور شده است.

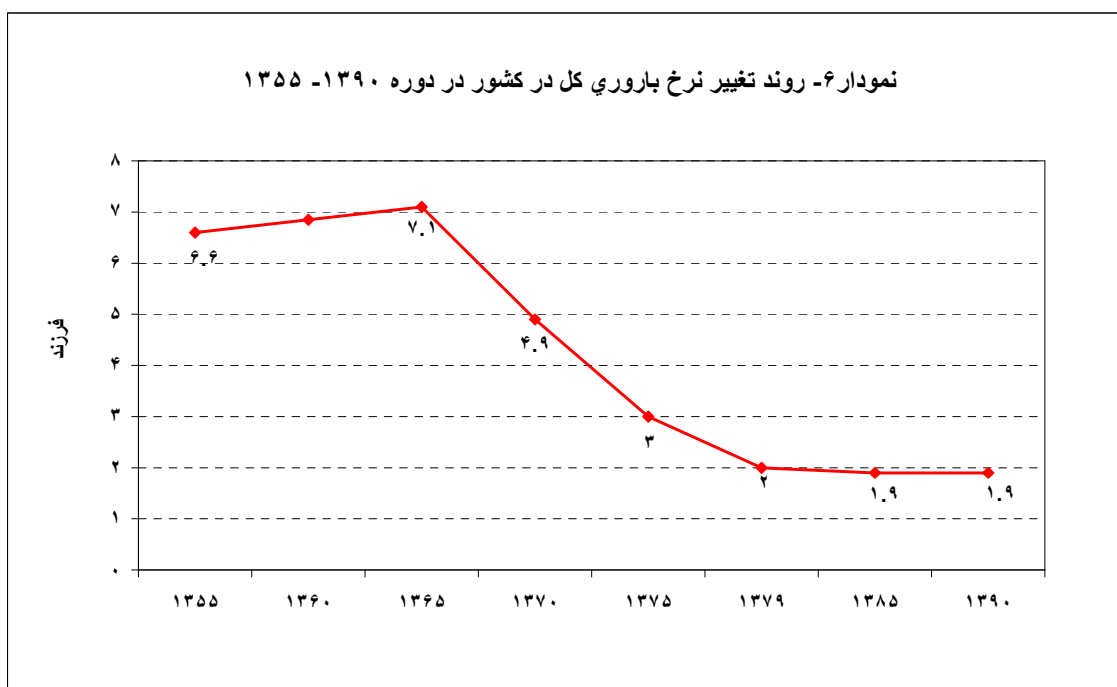
- میزان باروری

مهمترین عاملی که باعث تغییر و تحول ساختار جمعیت و میزان رشد آن می‌گردد، سطح باروری است. میزان باروری تابع وضعیت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ساختار سنی جامعه است. تحقیقات نشان داده است که مهمترین عامل مؤثر بر میزان باروری، میزان باسوادی و سطح تحصیلات زنان است. سن ازدواج، میزان مرگ و میر کودکان، هزینه آموزش و تربیت و بزرگ کردن کودکان و مشروعیت و در دسترس بودن خدمات تنظیم خانواده از دیگر عوامل مؤثر بر میزان باروری است.

اغلب از متغیر نرخ باروری کل^۳ که اثر ساختار سنی جمعیت از آن زدوده شده است جهت مقایسات و تحلیل روند تغییرات میزان باروری استفاده می‌شود.

میزان باروری کل عبارت است از متوسط تعداد فرزندان زنده‌ای که هر زن از جمعیت زنان، در سنین باروری خود (۴۹-۱۵ سالگی) در صورت ادامه شرایط الگوهای باروری هر یک از گروه‌های سنی زنان در مقطع کنونی، به دنیا می‌آورد.

نمودار زیر روند تغییر نرخ باروری کل کشور را در دوره ۹۰-۱۳۵۵ نشان می‌دهد. در این نمودار به خوبی روند گذار جمعیتی در زمینه باروری دیده می‌شود.

^۳ - Total Fertility Rate (TFR)

در دهه ۶۵-۱۳۵۵ که مصادف با دهه اول انقلاب اسلامی است، با مسکوت ماندن اجرای سیاستهای تنظیم خانواده و اجرای سیاستهای مشوق افزایش میزان باروری، شروع جنگ و اثرات روانی آن بر جامعه و ... نرخ باروری از ۶.۶ فرزند به ۷.۱ فرزند افزایش می‌یابد. ولی پس از آن به سرعت در دهه ۷۵-۱۳۶۵ شاهد کاهش میزان باروری از ۷.۱ فرزند به ۳ فرزند هستیم. کاهش سریع باروری در ایران در دهه ۱۳۷۰ به عنوان نقطه عطفی در تاریخ انتقال جمعیتی ایران رقم خورده است. در دهه ۷۵-۱۳۶۵ تعداد موالید سالانه ثبت شده هم با حدود ۵۰ درصد کاهش به حدود ۱.۲ میلیون مورد در سال ۱۳۷۵ می‌رسد.

روند کاهش باروری در سالهای ۸۰-۱۳۷۵ نیز ادامه یافته، ولی سرعت کاهش باروری آرام‌تر از دهه قبل از آن بوده است. نرخ باروری کل در سال ۱۳۸۰ به حدود ۲ فرزند و پایین‌تر از حد جانشینی^۴ رسیده است.

از مهمترین عوامل موثر بر کاهش باروری می‌توان به **افزایش میزان تجرد زنان در گروه های سنی مختلف و بالا رفتن سن ازدواج**، افزایش سطح آگاهی و تحصیلات عمومی، افزایش فشارهای اقتصادی، توجه بیشتر به کیفیت فرزندان به جای کمیت آنان و در نتیجه بالا رفتن هزینه‌های تربیت کودکان و مشروعیت و دسترسی رایگان و همگانی به برنامه های تنظیم خانواده اشاره نمود.

علیرغم تثبیت نرخ باروری در سطح پایین از حدود سال ۱۳۸۰ به بعد، به دلیل افزایش جمعیت واقع در سنین باروری، تعداد موالید سالانه رو به فزونی است و قاعده هرم سنی جمعیت در حال گسترش می باشد. افزایش تعداد موالید ثبتی تا سال ۱۳۹۲ نیز این پدیده را تأیید می‌کند.

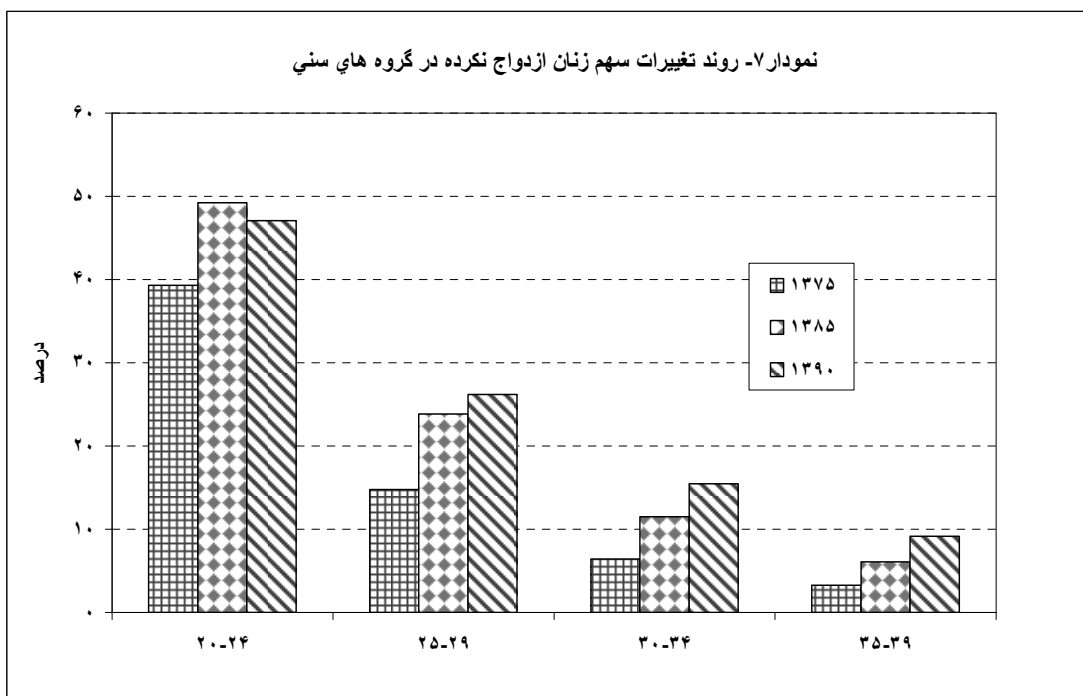
برآوردهای مستقیم با استفاده از نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و آمار موالید ثبت شده سازمان ثبت احوال به تفکیک گروه سنی مادران نشان می دهد که نرخ باروری در دوره ۹۰-۱۳۸۵ حدود ۱.۹ فرزند تثبیت شده است. همین اطلاعات نشان می دهد، نرخ باروری برای زنان ایرانی دارای همسر در سال ۱۳۸۵ برابر ۳.۳۵ فرزند و در سال ۱۳۹۰ برابر ۳.۳۳ فرزند (بیش از ۱.۷۵ برابر نرخ باروری کل) بوده است. گرچه برای پیش بینی های جمعیتی از نرخ باروری کل که جمعیت همه زنان را اعم از دارای همسر یا بدون همسر در نظر می گیرد و حدود ۱.۹ فرزند است، استفاده می شود، ولی نرخ باروری بالای زنان دارای همسر، نشان می دهد که پایین بودن نرخ باروری کل ناشی از حجم بالای زنان بدون همسر در سنین باروری می باشد و نه رفتار فرزندآوری زنان دارای همسر. علاوه بر این محاسبات نشان می دهد که نرخ باروری ویژه سنی برای زنان ایرانی دارای همسر در گروه های سنی ۳۰ ساله به بالا از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در حال افزایش و در گروه سنی زیر ۲۵

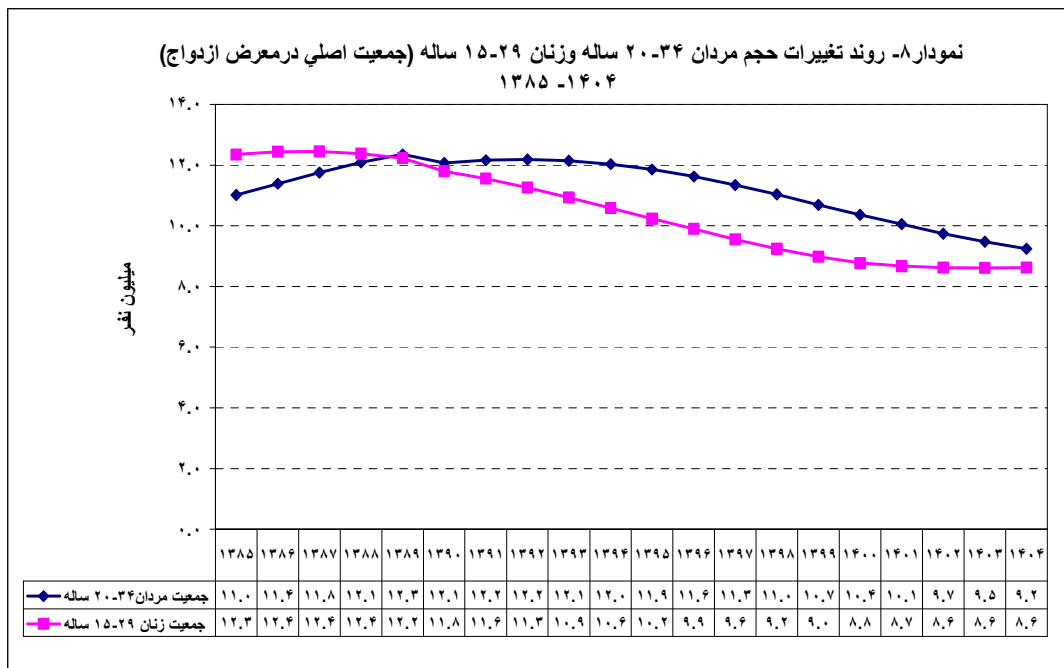
^۴ - حد جانشینی به زبان ساده میزانی از باروری است که به طور متوسط هر زن واقع در سنین باروری یک دختر را جانشین خود نماید که به سن تجدید نسل (۲۶ تا ۲۹ سالگی) برسد. با چنین میزان باروری در دراز مدت نرخ رشد جمعیت به سمت صفر می‌رود.

سال در حال کاهش بوده است. به نظر می رسد در این سالها زنان، ازدواج و به تبع آن باروری خود را به تعویق انداخته اند، نه آن که باروری آنها کاهش یافته باشد.

یکی از مهم ترین عوامل کاهش نرخ باروری در کشور در دهه های گذشته، افزایش میزان مجرد زنان واقع در سنین باروری بوده است. زنان واقع در گروه سنی ۲۰-۳۴ ساله بالاترین نرخ باروری را در کشور دارند و ۸۰ درصد موالید در سال ۱۳۹۰ به این گروه های سنی تعلق داشته است. نرخ مجرد زنان در سنین ۲۵-۳۴ ساله در دوره ۹۰-۱۳۸۵ اندکی افزایش یافته است ولی نرخ مجرد در زنان ۲۰-۲۴ ساله بر خلاف سالهای پیش کاهش نشان می دهد. در مجموع در دوره ۵ ساله ۹۰-۱۳۸۵ بیش از ۱.۵ میلیون نفر به زنان دارای همسر ۱۵-۴۹ ساله افزوده شده است.

با توجه به تغییر جهت مضیقه ازدواج از زنان به مردان و نرخ باروری بالای زنان دارای همسر انتظار نمی رود که شاهد کاهش نرخ باروری در سالهای آینده باشیم. بلکه با تغییر جهت مضیقه ازدواج از زنان به مردان، پیش بینی می شود که در سال های آتی از میزان مجرد زنان در گروه های سنی بالاتر نیز کاسته شده و به تبع آن نرخ باروری کل در سال های آینده افزایش یابد.

آخرین برآوردها با استفاده از مولید ثبت شده سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ سازمان ثبت احوال و نتایج سرشماری ۱۳۹۰ نیز نشانگر آن است که نرخ باروری کل که در سال‌های ۹۰-۱۳۸۵ تثبیت شده و حدود ۱.۹ فرزند برآورد می‌شود، طی دو سال ۹۱ و ۹۲ با افزایشی قابل توجه به ۲ فرزند رسیده است. افزایش تعداد مولید ثبت شده در سال‌های ۹۱ و ۹۲، نه تنها ناشی از افزایش تعداد جمعیت واقع در سن باروری و فرزندآوری (گشتاور جمعیت) در این سال‌ها است بلکه نرخ باروری کل نیز با افزایشی قابل توجه از ۱.۹ به دو فرزند رسیده است.

بر اساس آمار سازمان ثبت احوال، ۸۵ درصد ازدواج‌ها برای دختران در سنین ۲۹-۱۵ سال و برای پسران در سنین ۳۴-۲۰ سال صورت می‌گیرد. نمودار بالا نشان می‌دهد که تا سال ۱۳۸۸ جمعیت این گروه سنی زنان از مردان بیشتر بوده است و موجب شکل‌گیری مضیقه ازدواج برای دختران و افزایش میزان مجرد آنان و به تبع آن کاهش نرخ باروری کل شده بود. (تصریح می‌گردد که به دلیل توزیع احتمالی اختلاف سن زوجین، میزان مضیقه ازدواج برای مردان یا زنان رابطه یک به یک با تفاوت جمعیت این دو گروه ندارد، ولی دارای رابطه مستقیم با آن است.) یکی از دلایل افزایش نرخ باروری در دو سال ۹۱ و ۹۲ تغییر مضیقه ازدواج از زنان به مردان از سال ۱۳۹۰ به بعد (با توجه به نمودار بالا) و به تبع آن کاهش میزان مجرد در سنین ۲۴-۲۰ سالگی در بین دختران است. ولی با توجه به آن که نرخ باروری ویژه سنی در تمامی گروه‌های سنی زنان ۱۵-۳۹ ساله افزایش یافته است، نشانگر آن است که اقدامات صورت گرفته در جهت افزایش باروری مثل محدود کردن دسترسی به ابزار تنظیم خانواده در خانه‌های بهداشت و تبلیغات صورت گرفته نیز در جهت افزایش باروری موثر بوده است.

- تحولات وضع زناشویی

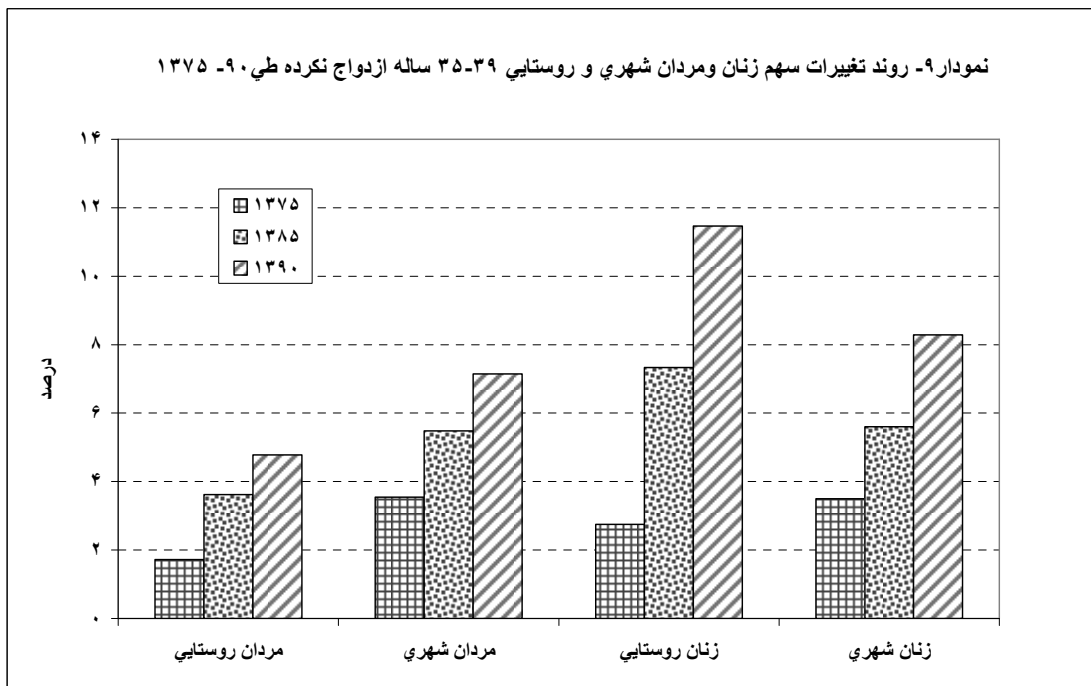
یکی از مهمترین خصوصیات جمعیتی، وضع زناشویی جمعیت و روند تحولات آن است. در دوره ۲۰ ساله ۸۵-۱۳۶۵ میزان تجرد (درصد افراد هرگز ازدواج نکرده) در سنین ۳۹-۲۰ سالگی در بین مردان و زنان و در مناطق شهری و روستایی روند افزایشی داشته است. ولی برخلاف گذشته در دوره ۹۰-۱۳۸۵ میزان تجرد مردان و زنان شهری و روستایی ۲۴-۲۰ ساله و زنان روستایی ۲۹-۲۵ ساله کاهش نشان می دهد. علت این امر نیز می تواند تغییر جهت عدم تعادل جنسیتی متولدین سال ۱۳۶۵ به بعد (تغییر مزیقه ازدواج از زنان به مردان) باشد. انتظار می رود در سالهای آتی نیز میزان تجرد دختران متولد سال ۱۳۶۵ به بعد نسبت به متولدین سالهای قبل خود همچنان کاهش یابد. ولی در میان افراد بالای ۳۰ سال که هنوز زنان در معرض مزیقه ازدواج هستند، همچنان شاهد افزایش میزان تجرد هستیم.

بیشترین میزان افزایش تجرد در گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله و بخصوص در بین زنان روستایی (به دلیل مهاجرت مردان روستایی جوان به شهرها، مزیقه ازدواج در روستاها پر رنگ تر است) رخ داده است. درصد زنان روستایی ۳۹-۳۵ ساله مجرد از ۷.۳ درصد در سال ۱۳۸۵ با بیش از ۵۰ درصد رشد به ۱۱.۵ درصد در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

میزان تجرد قطعی مردان و زنان (تجرد در سن ۵۰ سالگی) که از سال ۱۳۷۵ به بعد روند افزایشی داشته است در دوره ۹۰-۱۳۸۵ بخصوص در بین زنان شتاب زیادی گرفته و در این دوره ۵ ساله ۱.۵ برابر شده است و انتظار می رود در دو دهه آینده نیز این روند ادامه یابد.

عدم تعادل جنسیتی در جمعیت واقع در سنین ازدواج (مزیقه ازدواج) که یکی از مهم ترین دلایل افزایش نرخ تجرد زنان متولد پیش از سال ۱۳۶۵، از سال ۱۳۷۰ تاکنون است، بعد از سال ۱۳۹۰ به تدریج برای پسران جوان شکل خواهد گرفت. جمعیت زنان ۲۵ ساله به بالادر سرشماری ۱۳۹۰ (متولدین قبل از سال ۱۳۶۵) نیز همچنان در آینده با این پدیده روبرو خواهند بود. تنها راه پیشگیری از این امر نیز فرهنگ سازی در خصوص کاهش اختلاف سنی زوجین است تا بدین طریق عدم تعادل جنسیتی در جمعیت افراد واقع در سن ازدواج برطرف شود.

در دوره ۸۵-۱۳۶۵ شاهد رشد مداوم میانگین سن در اولین ازدواج (روش غیر مستقیم هاینال) در بین زنان و مردان در مناطق شهری و روستایی بوده ایم. در این میان رشد سن ازدواج زنان بیشتر از مردان بوده و منجر به کاهش اختلاف سنی زوجین در این سالها از ۳.۹ سال به ۲.۹ سال شده است.

در دوره ۹۰-۱۳۸۵ روند افزایش میانگین سن ازدواج مردان همچنان ادامه یافته ولی سن ازدواج زنان تنها ۰.۱ سال افزایش یافته است. از مهم ترین دلایل این امر تغییر جهت عدم تعادل جنسیتی در جمعیت واقع در سنین پایین ازدواج به نفع زنان است.

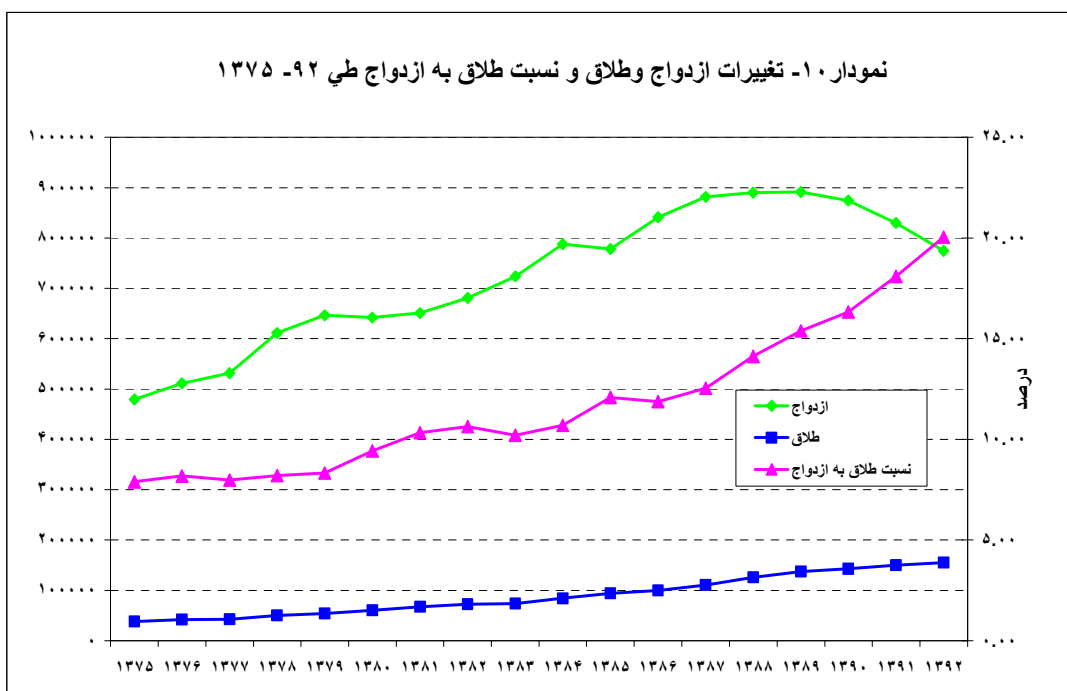
تفاوت میانگین سن مردان و زنان در اولین ازدواج (روش هاینال) که بصورت غیر مستقیم و از روی میزان مجرد در گروه های سنی محاسبه می گردد، در سال ۱۳۹۰ برخلاف سالهای گذشته، با کمی افزایش به ۳.۳ سال رسیده است. علت این امر نیز افزایش کمتر سن ازدواج زنان بوده است که با افزایش اختلاف سنی زوجین همراه است.

بر اساس آمار سازمان ثبت احوال، میانگین سن ازدواج زنان که به صورت مستقیم از روی سن زوجین در ازدواج های صورت گرفته بدست آمده، در سال ۱۳۹۱ برابر ۲۲.۱ سال و میانگین سن ازدواج مردان ۲۷.۴ سال بوده است و متوسط اختلاف سن زوجین ۵.۳ سال است.

تعداد ازدواج ها که تا سال ۱۳۸۹ به دلیل رشد جمعیت جوانان واقع در سن ازدواج روند افزایشی داشته است، از سال ۱۳۹۰ شروع به کاهش نموده است. یکی از دلایل این امر روند کاهشی جمعیت واقع در سن ازدواج است.

تعداد طلاق ثبت شده بطور مستمر از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۲ در حال افزایش بوده است. در همین دوره با رشد قابل توجه میزان طلاق در کشور، سهم مردان و زنان مطلقه روند افزایشی نشان می‌دهد. نیمی از طلاق‌ها در ۵ سال اول زندگی مشترک رخ می‌دهد.

یکی از شاخص‌هایی که در مطالعه وضعیت ازدواج و طلاق مورد استفاده قرار می‌گیرد، نسبت طلاق به ازدواج است. این شاخص نشان می‌دهد که در یک سال به ازای هر صد مورد ازدواج چند مورد طلاق روی داده است. این شاخص از سال ۱۳۷۵ تاکنون روند افزایشی داشته و از ۷.۸۹ به ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است. این مسئله به عنوان زنگ خطری برای جامعه محسوب شده و نیازمند ریشه‌یابی و تحقیقات بیشتر در جهت حل آن می‌باشد.

با بالا رفتن میانگین سنی جمعیت کشور و افزایش امید زندگی، سهم زنان بیوه در دوره ۹۰-۱۳۸۵ از ۱۱ درصد به ۱۲ درصد افزایش یافته ولی سهم مردان بیوه به دلیل امکان بیشتر ازدواج مجدد، کاهش نشان می‌دهد.

- نسبت جنسی

نسبت جنسی جمعیت کشور که نشانگر تعداد مردان به ازای هر یک صد نفر جمعیت زن است از ۱۰۴ در سال ۱۳۸۵ به ۱۰۲ در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است که با توجه به سرشماری های گذشته غیر منتظره است. باتوجه به آنکه نسبت جنسی در نوزادان به دنیا آمده در سال ۱۳۹۰ برابر ۱۰۵۶ درصد بوده و نسبت به سال های گذشته تغییر قابل توجهی نشان نمی دهد، کاهش قابل توجه نسبت جنسی کل جمعیت، اگر به دلیل خطای سرشماری ها نباشد، می تواند از دو عامل ناشی شود:

۱- بالاتر بودن و رشد بیشتر میزان مرگ و میر مردان (پایین تر بودن امید زندگی مردان نسبت به زنان)

۲- بالاتر بودن تعداد مردان مهاجر به خارج از کشور نسبت به زنان مهاجر

- بعد خانوار

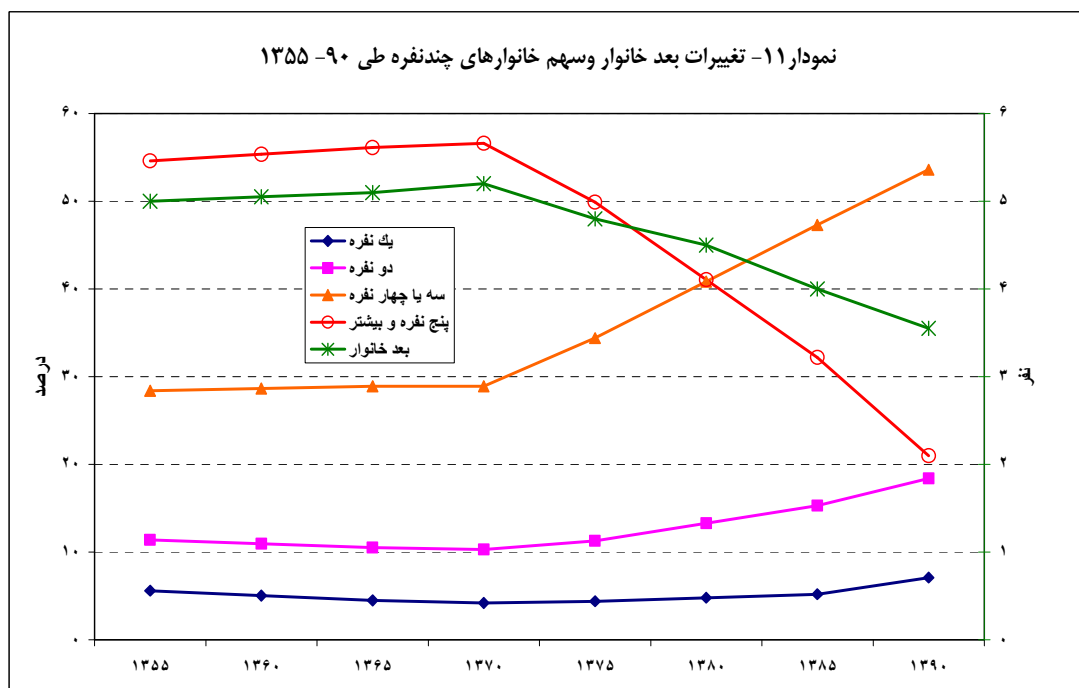
متوسط تعداد افراد یک خانوار که از تقسیم تعداد جمعیت بر تعداد خانوار به دست می آید را بعد خانوار می گویند. عواملی که بر رشد جمعیت تأثیر می گذارند به صورت مستقیم بعد خانوار را متأثر می کنند و عواملی که بر تعداد خانوار تأثیر می گذارند اثر معکوس بر بعد خانوار دارند. زمانی که میزان رشد جمعیت بیش از رشد تعداد خانوار باشد، بعد خانوار افزایش می یابد و بالعکس زمانی که میزان رشد جمعیت کمتر از رشد تعداد خانوار باشد، بعد خانوار کاهش می یابد.

مجموعه عواملی که بر رشد جمعیت و تعداد خانوار در جامعه تأثیر می گذارند، همگی از عوامل موثر بر بعد خانوار هستند. باروری، مرگ و میر و مهاجرت مولفه هایی هستند که بر رشد جمعیت تأثیر می گذارند که در این میان تغییرات باروری بیشترین تأثیر را بر رشد جمعیت و به تبع آن بر بعد خانوار در سطح کشور دارد. از سوی دیگر عواملی چون سن ازدواج، شیوع خانوارهای گسترده، میزان مستقل زندگی کردن افراد مجرد یا مطلقه در سنین بزرگسالی یا باقی ماندن در خانوار اولیه، آهنگ خروج فرزندان از خانوار برای تحصیل، اشتغال یا مهاجرت و میزان های ازدواج و طلاق بر تعداد خانوار و به تبع آن بر بعد خانوار تأثیر می گذارد.

میزان بسیاری از متغیرهای فوق مثل ازدواج و طلاق، تحصیل، اشتغال، مهاجرت و ... تحت تأثیر ساختار سنی جمعیت است. بنابراین می توان گفت ساختار سنی جمعیت به صورت غیر مستقیم یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر رشد تعداد خانوارها در کشور است.

تحصیل در دانشگاه، سربازی و اشتغال در محلی غیر از محل سکونت اولیه، ازدواج و مهاجرت اغلب در دهه سنی بیست سالگی رخ می دهند و منجر به شکل گیری خانوار جدید می شوند.

در دوره پنج ساله ۱۳۹۰-۱۳۸۵ در حالی که کل جمعیت ۶.۶ درصد افزایش یافته است، تعداد خانوار با ۲۱ درصد افزایش از ۱۷.۵ میلیون به ۲۱.۲ میلیون خانوار رسیده است. بعد خانوار که از تقسیم کل جمعیت بر تعداد خانوار به دست می‌آید، از ۴۰.۳ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۳.۵۵ نفر در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است. دلیل اصلی کاهش بعد خانوار نیز رشد قابل توجه تعداد خانوارها (بیش از ۳ برابر رشد جمعیت) است که از تورم جمعیت کشور در سنین ۲۹-۲۰ سالگی ناشی می‌شود. چون بخش قابل توجهی از جوانان در این سنین از خانواده اولیه خود جدا شده و تشکیل خانواده جدید می‌دهند.

- سرپرست خانوار

با توجه به آنکه در کشور ما نقش جنسیت در جایگاه و تقسیم وظایف در خانواده و جامعه بسیار پررنگ و غالب است، جنسیت سرپرست خانوار اهمیت ویژه‌ای دارد.

در قانون و فرهنگ کشور ما به صورت پیش فرض مردان سرپرست و نان‌آور خانوار در نظر گرفته می‌شوند. بدین دلیل نیز همه پسران از کودکی برای ورود به بازار کار آماده می‌شوند و شرایط عرفی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و قانونی نیز حامی آنان در این مسیر می‌باشد. دسترسی به منابع اقتصادی بیشتر، اولویت دادن هنگام استخدام، قانون ارث، جو مردانه حاکم بر بازار کار، آزادی‌ها و امنیت بیشتر اجتماعی و ... شرایط را برای آنکه

مردان نقش تأمین درآمد را در خانواده به عهده گیرند، تسهیل می‌نماید. درحالی که عکس این شرایط برای زنان حاکم است.

حال نگاهی می‌اندازیم به نتایج دو سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و خانوارها را از بعد جنسیت سرپرست خانوار مورد بررسی قرار می‌دهیم.

در سال ۱۳۸۵، از ۱۷۳۵۲۶۸۶ خانوار معمولی، ۱۶۴۱۰۴۴ خانوار زن سرپرست بوده‌اند. بیش از یک میلیون نفر از این زنان غیر از خود سرپرستی افراد دیگری را هم عهده‌دار بوده‌اند. ۹۰۰ هزار نفر از این زنان زیر ۶۰ سال بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۰، از ۲۱۱۱۰۴۸۱ خانوار معمولی، ۲۵۴۸۰۷۲ خانوار زن سرپرست بوده‌اند. حدود ۱.۵ میلیون نفر از این زنان علاوه بر خود سرپرستی کسان دیگری را نیز عهده‌دار بوده‌اند و حدود ۱.۳ میلیون نفر از آنان زیر ۶۰ سال سن داشته‌اند.

مشاهده می‌گردد طی ۵ سال گذشته تعداد خانوارهای زن سرپرست بیش از ۵۵ درصد افزایش یافته و سهم آنان از کل خانوارهای کشور نیز از ۹.۵ درصد به ۱۲.۱ درصد رسیده است، که نسبت به دهه های پیش رشد بی سابقه ای را نشان می‌دهد.

عوامل مختلفی بر تعداد خانوارهای زن سرپرست مؤثر است. بالاتر بودن امید زندگی زنان همراه با بزرگتر بودن اغلب مردان از همسرانشان و در نتیجه افزایش زنان بیوه، بالا رفتن نرخ طلاق و افزایش زنان مطلقه، بالا رفتن سن ازدواج و افزایش تعداد زنانی که ازدواج نمی‌کنند، انواع آسیب‌ها مثل اعتیاد و جرم‌های اجتماعی که منجر به آن می‌شود مردان خانواده نتوانند نقش خود را ایفا کنند و زنان سرپرستی خانوار را به عهده می‌گیرند.

این عوامل همگی در طول زمان تشدید شده‌اند و انتظار می‌رود در سالهای آینده نیز روند صعودی طی نمایند. بنابراین همچنان شاهد افزایش تعداد و سهم خانوارهای زن سرپرست در آینده خواهیم بود.

تحقیقات نشان می‌دهد که خانوارهای زن سرپرست با احتمال بیشتری زیر خط فقر قرار می‌گیرند. با توجه به پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی زنان در ایران و دستیابی کمتر آنان به سرمایه، به علت فقر اقتصادی انواع آسیب‌های اجتماعی زندگی این زنان و افراد تحت تکفل آنان را تهدید می‌نماید. بنابر این توجه خاص به این گروه جمعیتی در برنامه ریزی ضرورت می‌یابد.

مهاجرت -

مهاجرت در لغت نامه جمعیت شناسی سازمان ملل چنین تعریف شده است: "مهاجرت شکلی از تحرک جغرافیایی یا تحرک مکانی است که بین دو واحد جغرافیایی صورت می‌گیرد. این تحرک جغرافیایی، تغییر اقامتگاه از مبدا یا محل حرکت به مقصد یا محل ورود می‌باشد. این گونه مهاجرت‌ها را مهاجرت دائم گویند و باید آن را از اشکال دیگر حرکات جمعیت که متضمن تغییر دائمی محل اقامت نمی‌باشد، تفکیک کرد".^۵

در تحلیل جمعیت، مهاجرت یکی از عوامل مهم تغییر دهنده تعداد و ترکیب سنی و جنسی جمعیت است. این تغییر به دو صورت متفاوت در مبدا و در مقصد مهاجرت ظاهر می‌شود. به دلیل تفاوت تعداد و ساخت جمعیت در مبدا و مقصد، اثر مهاجرت در آن دو، در دو جهت مختلف و با شدت‌های گوناگون تجلی می‌یابد.

اطلاعات مربوط به مهاجرت‌ها اغلب از یافته‌های سرشماری‌ها حاصل می‌شود. بخشی از اقلام پایه‌ای سرشماری‌های نفوس و مسکن را ویژگی‌های جغرافیایی و مهاجرت تشکیل می‌دهند. مانند: محل تولد، محل اقامت کنونی، محل اقامت قبلی، محل اقامت در یک تاریخ معین (مثلاً ۵ یا ۱۰ سال پیش و یا زمان آخرین سرشماری قبل) و مدت اقامت. در برخی سرشماری‌ها مثل سرشماری سال ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ ایران، محل اقامت قبلی آخرین جابجایی مهاجران در یک دهه گذشته مورد پرسش قرار می‌گیرد. ولی سوال محل اقامت در یک تاریخ معین (مثلاً ۵ یا ۱۰ سال پیش و یا زمان آخرین سرشماری قبل) پرسیده نمی‌شود. در این حالت گرچه تعداد کل مهاجران (بدون در نظر گرفتن مبدا و مقصد مهاجرین) یک دهه درست برآورد می‌شود ولی چون اغلب مهاجرت در چند مرحله صورت می‌گیرد و در یک دوره ده ساله یا پنج ساله افراد ممکن است بیش از یکبار مهاجرت نموده باشند و اطلاعات مربوط به آخرین جابجایی فرد در سرشماری ثبت می‌گردد، مبدا اصلی فرد مهاجر در ابتدای دوره (زمان سرشماری قبلی) مجهول باقی می‌ماند و تعداد مهاجران خارج شده و به تبع آن میزان خالص مهاجرت یک استان یا خالص مهاجرت روستا به شهر در فاصله دو سرشماری درست برآورد نخواهد شد و دارای خطای قابل توجه خواهد بود.

مشکل دیگر این است که چون در سرشماری از تغییر محل اقامت در ده سال گذشته سوال می‌شود، ممکن است پرسش از مردم در مورد به خاطر آوردن وقایعی از گذشته دور، به علت اینکه مردم سنجش دقیقی از زمان ندارند، داده‌های نادرست تولید کند.

^۵ - زنجانی، ۱۳۷۶

به نظر می‌رسد بهترین روش برای برآورد میزان‌های مهاجرت، سوال درباره محل سکونت افراد در زمان آخرین سرشماری قبل باشد که در بسیاری از سرشماری‌ها نظیر آنهایی که در استرالیا، بریتانیا و ایالات متحده وجود دارند پرسیده می‌شود. در سرشماری سال ۱۳۵۵ ایران نیز محل اقامت مهاجران در ۵ سال پیش از آن پرسیده شده بود. ولی متأسفانه در سرشماری سالهای ۱۳۶۵، ۱۳۷۰، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ این سوال کلیدی و روشنگر در پرسشنامه وجود نداشت.

علاوه بر نبود سوال کلیدی مهاجرت در سرشماری‌ها، مشکلات دیگری نیز در برآورد میزان‌های مهاجرت وجود دارد و به دلیل تغییر شکل سوالات مربوط به مهاجرت، تغییر تعریف مهاجرت در سرشماری‌های مختلف و تغییر محدوده‌های جغرافیایی داخل کشور مثل استان‌ها، شهرستان‌ها و شهر و روستا استفاده از آمار مهاجرت به صورت سری زمانی و مقایسه آن طی زمان با مشکل رو به رو می‌شود. این مسئله پیش بینی جمعیت استان‌ها را با مشکل جدی روبرو نموده و هرگونه پیش بینی جمعیت در سطح استانی از دقت لازم و کافی برخوردار نخواهد بود.

علیرغم مشکلات اشاره شده، بر اساس آمار مهاجرت بدست آمده از نتایج سرشماری‌ها، در ۳۰ ساله ۸۵-۱۳۵۵ بر میزان مهاجرت و تحرک و جابجایی جمعیت به خصوص در فواصل دورتر افزوده شده، در حالیکه از نقش مهاجرت روستاییان در افزایش جمعیت شهری کاسته شده است. در ۵ سال ۹۰-۱۳۸۵ از میزان مهاجرت و مهاجرت‌های بین استانی کاسته شده و دیگر مهاجرت روستاییان به شهرها تاثیری در افزایش جمعیت شهری نداشته است. البته باید به این نکته توجه داشت که افزایش قابل توجه تعداد نقاط شهری از ۱۰۱۲ نقطه در سال ۱۳۸۵ به ۱۳۳۱ نقطه در سال ۱۳۹۰ و تبدیل به شهر شدن روستاها می‌تواند یکی از عوامل اصلی این نتیجه غیر منتظره باشد.

دلیل اغلب مهاجرت‌ها، کار، تحصیل و یا پیروی از خانوار بوده و بیشترین تمرکز مهاجرین در دهه سنی ۲۰ سالگی است و میزان مهاجرت مردان و زنان بسیار به هم نزدیک شده است. در دوره ۹۰-۱۳۸۵ نسبت به دوره ۱۰ ساله قبل آن، از سهم جا به جایی‌های شغلی کاسته شده به سهم مهاجرت‌های تحصیلی افزوده شده است.

اغلب استان‌های مرکزی و شمالی ایران مهاجرپذیر و استان‌های غربی و جنوبی ایران (به جز بوشهر و هرمزگان) مهاجر فرست بوده‌اند. استان بوشهر به دلیل حجم فعالیت‌های اقتصادی بالا در حوزه عظیم گاز پارس جنوبی و پتروشیمی عسلویه از این قاعده مستثنی بوده و مهاجرپذیر می‌باشد.

استان های البرز ، تهران و اصفهان بیشترین خالص مهاجرپذیری را داشته اند و استان های خوزستان ، کرمانشاه ، لرستان و سیستان و بلوچستان بالاترین خالص مهاجرفرستی را دارا بوده اند.

با اعمال جمعیت استان ها در شاخص مهاجرت مشاهده می گردد که استان های البرز ، بوشهر ، سمنان و یزد بیشترین نسبت خالص مهاجرپذیری را داشته و استان های کرمانشاه ، لرستان و چهار محال وبختیاری بالاترین نسبت خالص مهاجرفرستی را دارا بوده اند.

بررسی ها بر روی آمار مهاجرت در سال ۱۳۸۵، تاثیر چند عامل مهم را در نرخ خالص مهاجرت استان ها در دهه ۸۵-۱۳۵۵ نشان داده است که به آن اشاره می گردد:

۱.ارتباط معکوسی بین نرخ خالص مهاجرت و نرخ بیکاری وجود دارد. به این معنا که اغلب استان هایی با نرخ بیکاری بالا مهاجرفرست و استان هایی که نرخ بیکاری کمتری دارند، مهاجرپذیر هستند. با توجه به آنکه علت مهاجرت ۳۰ درصد از مردان انگیزه های کاری و شغلی بوده است این نتیجه قابل انتظار است. در این میان استان آذربایجان شرقی یک استثنا است که علیرغم پایین بودن نسبی نرخ بیکاری آن در کل دوره ۳۰ ساله به شدت مهاجرفرست بوده است.

۲.ارتباط مستقیم قوی و معنی داری بین نرخ خالص مهاجرت و شاخص توسعه انسانی وجود دارد. به این معنا که مهاجرت عموماً از استان های محروم تر به سمت استان های توسعه یافته تر صورت می پذیرد. لازم به ذکر است که شاخص توسعه انسانی، استان ها را از بعد امکانات بهداشتی و سلامتی، سواد، آموزش و درآمد با یکدیگر مقایسه می نماید.

۳.ارتباط معکوسی بین نرخ خالص مهاجرت و نرخ رشد طبیعی جمعیت وجود دارد. به این معنا که مهاجرت عموماً از استان هایی با میزان زاد و ولد و نرخ رشد طبیعی جمعیت بالاتر به سمت استان هایی با میزان زاد و ولد و نرخ رشد طبیعی جمعیت کمتر صورت می پذیرد.

۴.ارتباط مستقیم و قوی بین نرخ مهاجرت استانی این دهه با نرخ مهاجرت استانی دهه قبلی وجود دارد. چون بخشی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و اقلیمی یک ناحیه که موجب شکل گیری مهاجرت می گردد، با سرعت کمی در طول زمان تغییر می یابد. از سوی دیگر یکی از عوامل موثر بر میزان مهاجرت، میزان اطلاعات ساکنان هر استان از شرایط زیستی استان های دیگر است و یکی از طرق مختلف انتقال اطلاعات از طریق مهاجرت های گذشته آشنایان است.

- شهرنشینی

ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه طی دهه‌های گذشته به شدت متأثر از رشد شهرنشینی بوده است. قریب به اتفاق نظریات مرتبط با شهرنشینی نشان می‌دهد که افزایش جمعیت مجموعه شهرها از چهار عامل نشأت می‌گیرد: اول افزایش طبیعی جمعیت مقیم شهر (تفاضل موالید و مرگ و میر)، دوم خالص مهاجرت روستا به شهر، سوم ادغام حومه‌ها و اقمار شهری به محدوده شهرها و چهارم تبدیل نقاط روستایی به شهر. دلایل افزایش نسبت جمعیت شهری کشور در دهه‌های اخیر نیز علل یاد شده بوده است.

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرنشین کشور، ۵۳.۶ میلیون نفر و جمعیت روستانشین و غیرساکن ۲۱.۵ میلیون نفر بوده است. در امتداد افزایش میزان شهرنشینی در دهه‌های گذشته (از ۴۷ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۶۸.۵ درصد در سال ۱۳۸۵)، تعداد جمعیت شهرنشین کشور طی دوره ۵ ساله ۱۳۹۰-۱۳۸۵ نیز ۵.۴ میلیون نفر افزایش یافته و ضریب شهرنشینی نیز از ۶۸.۵ درصد به ۷۱.۴ درصد رسیده است.

یکی از عمده‌ترین دلایل افزایش جمعیت شهرنشین و ضریب شهرنشینی در کشور، تبدیل شدن روستاها به شهر و پیدایش شهرهای جدید است. تعداد نقاط شهری کشور از ۱۰۱۶ نقطه در سال ۱۳۸۵ به ۱۳۳۱ نقطه شهری در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. براساس نتایج سرشماری ۱۳۹۰ مهاجرت روستا به شهر تأثیری بر افزایش جمعیت شهرنشین نداشته است.

پرجمعیت‌ترین شهرهای کشور با بیش از یک میلیون نفر جمعیت در سال ۱۳۹۰ به ترتیب تهران، مشهد، کرج، اصفهان، تبریز، شیراز، اهواز و قم بوده‌اند. در سال ۱۳۸۵ دو شهر اهواز و قم کمتر از یک میلیون نفر جمعیت داشته‌اند و تعداد کلان شهرهای کشور در این دوره ۵ ساله از ۶ شهر به ۸ شهر افزایش یافته است.

- آینده‌نگری جمعیت کشور

- مبانی و پیش‌فرض‌های پیش‌بینی جمعیت کشور طی دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۴

پیش‌بینی جمعیت این گزارش به کمک نرم‌افزار اسپکتروم ۴ انجام شده است که شالوده علمی آن را، روش ترکیبی پیش‌بینی جمعیت تشکیل می‌دهد.

در این روش، رشد و تغییرات ساختاری جمعیت، تابعی از میزان و روند تغییر مولفه‌های حیاتی جمعیت شامل باروری و مرگ و میر و عامل مهاجرت است. علاوه بر این مولفه‌ها، جمعیت سال پایه به تفکیک سن و جنس، متغیر مهم دیگری است که در محاسبات دخالت داده می‌شود.

فروض این پیش‌بینی جمعیت بر اساس جمیع اطلاعات کسب شده و سیاست کلی جمعیت که رسیدن به نرخ باروری بیش از حد جانشینی را یکی از اهداف قرار داده است، به شرح زیر در نظر گرفته شد:

۱. جمعیت پایه پیش‌بینی، جمعیت کشور به تفکیک گروه‌های سنی پنج ساله و جنسیت براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ است. تنها جمعیت گروه سنی صفر ساله (که بیشترین خطا را نسبت به آمار ثبتی دارد) براساس آمار موالید ثبت شده سازمان ثبت احوال طی دوره یکساله منتهی به سرشماری ۱۳۹۰ و اعمال احتمال بقا بر روی آن و موالید اتباع بیگانه، تصحیح شده و ۱۴۰ هزار نفر به آن افزوده گشت.

۲. در بند ۱ سیاست‌های کلی جمعیت که در ابتدای سال ۱۳۹۳ توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شد، بر افزایش نرخ باروری به بیش از سطح جانشینی تاکید شده است. بنا براین پیش‌بینی جمعیت در ۲ سناریو با فروض باروری مختلف صورت گرفت. در هر دو سناریو الگوی میزان باروری ویژه سنی بدست آمده از آمار ثبتی و ولادت به تفکیک گروه سنی مادران از سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۰ مورد استفاده قرار گرفت. در سناریو اول با توجه به روند افزایشی نرخ باروری طی دو سال ۹۱ و ۹۲ و برآوردهای معاونت برنامه ریزی، نرخ باروری کل از ۱.۸۹ فرزند در سال ۱۳۹۰ به ۲.۱ فرزند در سال ۱۳۹۴ افزایش یافت و پس از آن در همین حد ثابت ماند. در سناریو دوم با توجه به برآورد مرکز آمار ایران، نرخ باروری کل از ۱.۸ فرزند در سال ۱۳۹۰ به ۲.۱ فرزند در سال ۱۳۹۹ افزایش یافت و پس از آن تا سال ۱۴۰۴ ثابت ماند.

۳. امید زندگی مردان و زنان که در سال ۱۳۹۰ بر اساس نتایج مرکز آمار ایران به ترتیب ۷۲.۱ و ۷۴.۶ سال بوده است، فرض شده است با روند افزایش تدریجی در سال ۱۴۰۴ به ۷۳.۷ و ۷۷.۸ سال برسد.

۴. به دلیل در دسترس نبودن تصویر درستی از میزان مهاجرت‌های بین‌المللی کشور حتی در زمان حال و گذشته و امکان ناپذیری پیش‌بینی تغییرات آن در سال‌های آتی، این پیش‌بینی جمعیت بدون در نظر گرفتن عامل مهاجرت‌های بین‌المللی و تنها تحت تاثیر تحولات باروری و مرگ و میر صورت گرفته است.

در این گزارش تحولات جمعیت کشور در گروه‌های سنی پنج ساله و به تفکیک مرد و زن و در گروه‌های سنی مورد نیاز تا سال ۱۴۰۴ پیش‌بینی شده است.

- نتایج پیش‌بینی جمعیت

نتایج پیش‌بینی جمعیت در دو سناریو که بسیار به هم نزدیک است، نشان می‌دهد که حجم جمعیت کشور از ۷۵.۲۹ میلیون نفر در سال ۱۳۹۰، تا سال ۱۴۰۴ در سناریو اول به ۸۹.۹۸ میلیون نفر و در سناریو دوم به ۸۹.۳۳ میلیون نفر افزایش می‌یابد. بنا بر این انتظار می‌رود در یک دوره ۱۴ ساله بین ۱۴ تا ۱۵ میلیون نفر (بطور متوسط سالی یک میلیون نفر) به جمعیت کشور افزوده شود.

حجم جمعیت صفر تا ۱۴ ساله کشور از ۱۷.۷۱ میلیون نفر در سال ۱۳۹۰، تا سال ۱۴۰۴ در سناریو اول به ۲۲.۱۷ میلیون نفر و در سناریو دوم به ۲۱.۵۲ میلیون نفر افزایش خواهد یافت. بنا بر این انتظار می‌رود در یک دوره ۱۴ ساله حدود ۴ میلیون نفر به جمعیت ۱۴-۰ ساله کشور افزوده شود.

جمعیت ۶۴-۱۵ ساله کشور از ۵۳.۲۴ میلیون نفر در سال ۱۳۹۰ در هر دو سناریو به صورت مشابه با افزایش حدود ۸ میلیون نفری به ۶۱.۰۵ میلیون نفر در سال ۱۴۰۴ افزایش می‌یابد و جمعیت ۶۵ ساله به بالا نیز با افزایش ۲.۴ میلیون نفری از ۴.۳۴ میلیون نفر به ۶.۷۶ میلیون نفر افزوده می‌گردد. یادآوری می‌گردد این دو گروه جمعیتی در افق ۱۴ ساله به میزان باروری سال‌های آینده بستگی ندارند.

در سناریو اول نرخ رشد طبیعی جمعیت از ۱.۳ درصد در سال ۱۳۹۰ تا انتهای دوره (۱۴۰۴) به ۰.۹۹ درصد، و در سناریو دوم نرخ رشد طبیعی جمعیت از ۱.۲۱ درصد در سال ۱۳۹۰ تا انتهای دوره (۱۴۰۴) به یک درصد کاهش خواهد یافت. کاهش نرخ رشد جمعیت به دلیل ساختار سنی جمعیت و کاهش جمعیت واقع در سنین باروری است و علیرغم افزایش نرخ باروری به وقوع خواهد پیوست.

بار تکفل یا نسبت وابستگی که از تقسیم مجموع جمعیت ۱۴-۰ ساله و ۶۵ ساله به بالا به جمعیت ۶۴-۱۵ ساله به دست می‌آید از ۰.۴۱ در سال ۱۳۹۰، تا انتهای دوره (۱۴۰۴) در سناریو اول به ۰.۴۷ و در سناریو دوم به ۰.۴۶ افزایش می‌یابد. در هر دو سناریو تا افق چشم‌انداز، کشور در پنجره جمعیتی قرار خواهد داشت.

جدول ۲- روند تغییر کل جمعیت و برخی گروه های سنی و نرخ رشد جمعیت در دوره ۱۴۰۴-۱۳۹۰ بر اساس سناریو اول

سال	کل جمعیت	جمعیت بالای ۱۰ سال	۰-۱۴ ساله	۱۵-۶۴ ساله	۶۵ سال به بالا	۱۵-۲۹ ساله	۶-۱۷ ساله	۱۸-۲۴ ساله	۲۰-۲۹ ساله	نرخ رشد جمعیت
۱۳۹۰	۷۵.۲۹	۶۳.۲۶	۱۷.۷۰	۵۳.۲۴	۴.۳۴	۲۳.۶۹	۱۳.۹۳	۱۱.۲۶	۱۷.۰۹	۱.۳۰
۱۳۹۱	۷۶.۳۰	۶۳.۹۳	۱۷.۹۷	۵۳.۹۸	۴.۳۵	۲۳.۲۲	۱۳.۷۸	۱۰.۷۹	۱۶.۹۱	۱.۳۳
۱۳۹۲	۷۷.۳۷	۶۴.۶۱	۱۸.۳۲	۵۴.۶۷	۴.۳۸	۲۲.۶۵	۱۳.۸۰	۱۰.۲۹	۱۶.۵۶	۱.۳۸
۱۳۹۳	۷۸.۴۸	۶۵.۳۰	۱۸.۷۴	۵۵.۳۱	۴.۴۴	۲۲.۰۰	۱۳.۸۶	۹.۷۹	۱۶.۰۹	۱.۴۲
۱۳۹۴	۷۹.۶۳	۶۶.۰۲	۱۹.۲۱	۵۵.۹۱	۴.۵۲	۲۱.۳۱	۱۳.۹۵	۹.۳۲	۱۵.۵۵	۱.۴۴
۱۳۹۵	۸۰.۷۷	۶۶.۷۵	۱۹.۶۷	۵۶.۴۷	۴.۶۳	۲۰.۶۳	۱۴.۰۷	۸.۹۱	۱۴.۹۷	۱.۴۱
۱۳۹۶	۸۱.۹۰	۶۷.۵۹	۲۰.۱۳	۵۷.۰۱	۴.۷۶	۱۹.۹۷	۱۴.۲۲	۸.۵۷	۱۴.۳۸	۱.۳۸
۱۳۹۷	۸۳.۰۱	۶۸.۴۳	۲۰.۵۶	۵۷.۵۳	۴.۹۲	۱۹.۳۳	۱۴.۵۵	۸.۳۰	۱۳.۷۸	۱.۳۴
۱۳۹۸	۸۴.۱۰	۶۹.۲۶	۲۰.۹۵	۵۸.۰۳	۵.۱۱	۱۸.۷۵	۱۴.۹۵	۸.۱۰	۱۳.۲۰	۱.۲۹
۱۳۹۹	۸۵.۱۶	۷۰.۰۹	۲۱.۳۱	۵۸.۵۲	۵.۳۳	۱۸.۲۵	۱۵.۳۹	۷.۹۶	۱۲.۶۷	۱.۲۵
۱۴۰۰	۸۶.۱۹	۷۰.۹۲	۲۱.۶۲	۵۹.۰۰	۵.۵۷	۱۷.۸۶	۱۵.۸۵	۷.۸۶	۱۲.۲۲	۱.۲۰
۱۴۰۱	۸۷.۱۹	۷۱.۹۲	۲۱.۸۰	۵۹.۵۵	۵.۸۴	۱۷.۶۶	۱۶.۳۰	۷.۸۱	۱۱.۸۶	۱.۱۵
۱۴۰۲	۸۸.۱۶	۷۲.۹۶	۲۱.۹۵	۶۰.۰۷	۶.۱۳	۱۷.۵۵	۱۶.۷۲	۷.۸۰	۱۱.۵۹	۱.۱۰
۱۴۰۳	۸۹.۰۹	۷۴.۰۴	۲۲.۰۸	۶۰.۵۷	۶.۴۴	۱۷.۵۲	۱۷.۰۹	۷.۸۴	۱۱.۴۱	۱.۰۴
۱۴۰۴	۸۹.۹۸	۷۵.۱۵	۲۲.۱۷	۶۱.۰۵	۶.۷۶	۱۷.۵۴	۱۷.۳۵	۸.۰۰	۱۱.۳۱	۰.۹۹

بر اساس جدول فوق کل جمعیت، جمعیت بالای ده سال، جمعیت زیر ۱۵ سال، جمعیت ۶۴-۱۵ ساله، جمعیت بالای ۶۵ سال و جمعیت ۱۷-۶ ساله در دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۴ روند افزایشی خواهند داشت. ولی جمعیت ۲۹-۱۵ ساله، ۲۴-۱۸ ساله و ۲۹-۲۰ ساله کاهش خواهند یافت. این امر نیز از ورود متولدین دهه ۸۵-۱۳۷۵ که حجم کمتری نسبت به متولدین دهه های قبل خود دارند و خروج متولدین دهه ۷۵-۱۳۶۵ از این گروه های سنی، در دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۴ ناشی می شود.

حتی با تثبیت نرخ باروری از سال ۱۳۹۴ به بعد در سطح ۲.۱ فرزند و جلوگیری از افزایش بیشتر آن، پایه هرم سنی جمعیت (جمعیت ۴-۰ ساله) تا سال ۱۳۹۷ هم چنان رو به پهن شدن خواهد بود و دامنه موج دوم جمعیت تنها اندکی کوچکتر از موج اول (موج جمعیتی دهه ۶۰) خواهد بود. کل جمعیت، جمعیت واقع در سنین کار، جمعیت واقع در سنین دانش آموزی و جمعیت سالمند در دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۴ رو به افزایش خواهد بود. ولی جمعیت واقع در سنین دانشجویی و جمعیت جوان (جمعیتی که بیشتر در معرض ورود به بازار کار و ازدواج است) کاهش خواهد یافت. البته در سالهای بعد از این دوره، دوباره این جمعیت ها روند صعودی خواهند گرفت. پیش بینی می شود در ادامه روند گذشته، ضریب شهرنشینی از ۷۱.۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به حدود ۷۴ درصد در سال ۱۳۹۵، ۷۶ درصد در سال ۱۴۰۰ و ۷۷.۵ درصد در سال ۱۴۰۵ افزایش یابد.

نتایج پیش بینی جمعیت در گروه های سنی و جنسی در این دو سناریو در جداول بعدی منعکس می گردد.

جدول ۳- جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۰ پس از تصحیح جمعیت صفر ساله با توجه به آمار ثبتی (میلیون نفر)

سناریو اول و دوم			گروه سنی
زن	مرد	مرد و زن	
۳.۱۱	۳.۲۶	۶.۳۷	۰-۴
۲.۷۶	۲.۹	۵.۶۶	۵-۹
۲.۷۸	۲.۸۹	۵.۶۷	۱۰-۱۴
۳.۲۶	۳.۳۵	۶.۶۱	۱۵-۱۹
۴.۲۱	۴.۲	۸.۴۱	۲۰-۲۴
۴.۳۲	۴.۳۵	۸.۶۷	۲۵-۲۹
۳.۴۶	۳.۵۲	۶.۹۷	۳۰-۳۴
۲.۷۲	۲.۸۵	۵.۵۷	۳۵-۳۹
۲.۴۲	۲.۴۹	۴.۹۱	۴۰-۴۴
۲	۲.۰۳	۴.۰۳	۴۵-۴۹
۱.۷۶	۱.۷۷	۳.۵۳	۵۰-۵۴
۱.۳۵	۱.۳۳	۲.۶۸	۵۵-۵۹
۰.۹۸	۰.۸۸	۱.۸۶	۶۰-۶۴
۰.۷	۰.۶۴	۱.۳۴	۶۵-۶۹
۰.۵۶	۰.۵۶	۱.۱۲	۷۰-۷۴
۰.۴۴	۰.۴۸	۰.۹۱	۷۵-۷۹
۰.۴۸	۰.۴۹	۰.۹۷	۸۰+
۳۷.۳۱	۳۷.۹۸	۷۵.۲۹	کل جمعیت

جدول ۴- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۱ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۳۶	۳.۲	۶.۴۸	۳.۳۲	۳.۱۶	۶.۴۸
۵-۹	۲.۹۸	۲.۸۴	۵.۸۲	۲.۹۸	۲.۸۴	۵.۸۲
۱۰-۱۴	۲.۸۵	۲.۷۴	۵.۶	۲.۸۵	۲.۷۴	۵.۶
۱۵-۱۹	۳.۲۱	۳.۱۱	۶.۳۲	۳.۲۱	۳.۱۱	۶.۳۲
۲۰-۲۴	۴.۰۵	۴.۰۶	۸.۱۱	۴.۰۵	۴.۰۶	۸.۱۱
۲۵-۲۹	۴.۴۱	۴.۳۹	۸.۷۹	۴.۴۱	۴.۳۹	۸.۷۹
۳۰-۳۴	۳.۷	۳.۶۴	۷.۳۴	۳.۷	۳.۶۴	۷.۳۴
۳۵-۳۹	۲.۹۵	۲.۸۳	۵.۷۸	۲.۹۵	۲.۸۳	۵.۷۸
۴۰-۴۴	۲.۵۶	۲.۴۸	۵.۰۳	۲.۵۶	۲.۴۸	۵.۰۳
۴۵-۴۹	۲.۱	۲.۰۷	۴.۱۷	۲.۱	۲.۰۷	۴.۱۷
۵۰-۵۴	۱.۸۱	۱.۸۱	۳.۶۲	۱.۸۱	۱.۸۱	۳.۶۲
۵۵-۵۹	۱.۴۱	۱.۴۳	۲.۸۴	۱.۴۱	۱.۴۳	۲.۸۴
۶۰-۶۴	۰.۹۴	۱.۰۴	۱.۹۸	۰.۹۴	۱.۰۴	۱.۹۸
۶۵-۶۹	۰.۶۶	۰.۷۳	۱.۳۹	۰.۶۶	۰.۷۳	۱.۳۹
۷۰-۷۴	۰.۵۵	۰.۵۶	۱.۱۱	۰.۵۵	۰.۵۶	۱.۱۱
۷۵-۷۹	۰.۴۶	۰.۴۳	۰.۸۹	۰.۴۶	۰.۴۳	۰.۸۹
۸۰+	۰.۴۸	۰.۴۸	۰.۹۶	۰.۴۸	۰.۴۸	۰.۹۶
کل جمعیت	۳۸.۴۸	۳۷.۸۳	۷۶.۲۳	۳۸.۴۴	۳۷.۷۹	۷۶.۲۳

جدول ۵- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۲ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۴۷	۳.۳۱	۶.۶۱	۳.۳۹	۳.۲۳	۶.۶۱
۵-۹	۳.۰۶	۲.۹۲	۵.۹۸	۳.۰۶	۲.۹۲	۵.۹۸
۱۰-۱۴	۲.۸۴	۲.۷۲	۵.۵۶	۲.۸۴	۲.۷۲	۵.۵۶
۱۵-۱۹	۳.۰۹	۲.۹۹	۶.۰۹	۳.۰۹	۲.۹۹	۶.۰۹
۲۰-۲۴	۳.۸۸	۳.۸۶	۷.۷۴	۳.۸۸	۳.۸۶	۷.۷۴
۲۵-۲۹	۴.۴۲	۴.۴۱	۸.۸۲	۴.۴۲	۴.۴۱	۸.۸۲
۳۰-۳۴	۳.۸۹	۳.۸۴	۷.۷۳	۳.۸۹	۳.۸۴	۷.۷۳
۳۵-۳۹	۳.۰۶	۲.۹۵	۶.۰۲	۳.۰۶	۲.۹۵	۶.۰۲
۴۰-۴۴	۲.۶۲	۲.۵۲	۵.۱۴	۲.۶۲	۲.۵۲	۵.۱۴
۴۵-۴۹	۲.۱۹	۲.۱۵	۴.۳۴	۲.۱۹	۲.۱۵	۴.۳۴
۵۰-۵۴	۱.۸۵	۱.۸۵	۳.۷	۱.۸۵	۱.۸۵	۳.۷
۵۵-۵۹	۱.۴۹	۱.۵۱	۳	۱.۴۹	۱.۵۱	۳
۶۰-۶۴	۱.۰۱	۱.۱	۲.۱۱	۱.۰۱	۱.۱	۲.۱۱
۶۵-۶۹	۰.۶۸	۰.۷۷	۱.۴۴	۰.۶۸	۰.۷۷	۱.۴۴
۷۰-۷۴	۰.۵۴	۰.۵۷	۱.۱۱	۰.۵۴	۰.۵۷	۱.۱۱
۷۵-۷۹	۰.۴۵	۰.۴۳	۰.۸۷	۰.۴۵	۰.۴۳	۰.۸۷
۸۰+	۰.۴۸	۰.۴۸	۰.۹۶	۰.۴۸	۰.۴۸	۰.۹۶
کل جمعیت	۳۹.۰۱	۳۸.۳۶	۷۷.۲	۳۸.۹۲	۳۸.۲۸	۷۷.۲

جدول ۶- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۳ در دو سناریو (میلیون نفر)

سناریو دوم			سناریو اول			گروه سنی
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
۳.۳	۳.۴۷	۶.۷۸	۳.۴۴	۳.۶۲	۷.۰۶	۰-۴
۲.۹۹	۳.۱۴	۶.۱۲	۲.۹۹	۳.۱۴	۶.۱۲	۵-۹
۲.۷۲	۲.۸۴	۵.۵۶	۲.۷۲	۲.۸۴	۵.۵۶	۱۰-۱۴
۲.۹	۳	۵.۹۱	۲.۹	۳	۵.۹۱	۱۵-۱۹
۳.۶۴	۳.۶۹	۷.۳۳	۳.۶۴	۳.۶۹	۷.۳۳	۲۰-۲۴
۴.۳۸	۴.۳۸	۸.۷۶	۴.۳۸	۴.۳۸	۸.۷۶	۲۵-۲۹
۴.۰۳	۴.۰۷	۸.۱	۴.۰۳	۴.۰۷	۸.۱	۳۰-۳۴
۳.۱	۳.۱۹	۶.۲۹	۳.۱	۳.۱۹	۶.۲۹	۳۵-۳۹
۲.۵۶	۲.۶۸	۵.۲۴	۲.۵۶	۲.۶۸	۵.۲۴	۴۰-۴۴
۲.۲۴	۲.۲۸	۴.۵۲	۲.۲۴	۲.۲۸	۴.۵۲	۴۵-۴۹
۱.۸۸	۱.۸۹	۳.۷۶	۱.۸۸	۱.۸۹	۳.۷۶	۵۰-۵۴
۱.۵۸	۱.۵۷	۳.۱۵	۱.۵۸	۱.۵۷	۳.۱۵	۵۵-۵۹
۱.۱۶	۱.۰۹	۲.۲۴	۱.۱۶	۱.۰۹	۲.۲۴	۶۰-۶۴
۰.۸۱	۰.۷۱	۱.۵۲	۰.۸۱	۰.۷۱	۱.۵۲	۶۵-۶۹
۰.۵۸	۰.۵۳	۱.۱۱	۰.۵۸	۰.۵۳	۱.۱۱	۷۰-۷۴
۰.۴۳	۰.۴۳	۰.۸۶	۰.۴۳	۰.۴۳	۰.۸۶	۷۵-۷۹
۰.۴۸	۰.۴۷	۰.۹۵	۰.۴۸	۰.۴۷	۰.۹۵	۸۰+
۳۸.۷۸	۳۹.۴۲	۷۸.۲	۳۸.۹۲	۳۹.۵۷	۷۸.۴۸	کل جمعیت

جدول ۷- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۴ در دو سناریو (میلیون نفر)

سناریو دوم			سناریو اول			گروه سنی
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
۳.۳۹	۳.۵۷	۶.۹۶	۳.۵۹	۳.۷۸	۷.۳۷	۰-۴
۳.۰۵	۳.۲	۶.۲۵	۳.۰۵	۳.۲	۶.۲۵	۵-۹
۲.۷۳	۲.۸۶	۵.۵۹	۲.۷۳	۲.۸۶	۵.۵۹	۱۰-۱۴
۲.۸۳	۲.۹۳	۵.۷۷	۲.۸۳	۲.۹۳	۵.۷۷	۱۵-۱۹
۳.۴۴	۳.۵	۶.۹۴	۳.۴۴	۳.۵	۶.۹۴	۲۰-۲۴
۴.۳۱	۴.۳	۸.۶۱	۴.۳۱	۴.۳	۸.۶۱	۲۵-۲۹
۴.۱۹	۴.۲۳	۸.۴۲	۴.۱۹	۴.۲۳	۸.۴۲	۳۰-۳۴
۳.۲۶	۳.۳۴	۶.۶	۳.۲۶	۳.۳۴	۶.۶	۳۵-۳۹
۲.۶۲	۲.۷۴	۵.۳۶	۲.۶۲	۲.۷۴	۵.۳۶	۴۰-۴۴
۲.۳۲	۲.۳۷	۴.۶۹	۲.۳۲	۲.۳۷	۴.۶۹	۴۵-۴۹
۱.۹۲	۱.۹۳	۳.۸۴	۱.۹۲	۱.۹۳	۳.۸۴	۵۰-۵۴
۱.۶۵	۱.۶۴	۳.۲۹	۱.۶۵	۱.۶۴	۳.۲۹	۵۵-۵۹
۱.۲۲	۱.۱۶	۲.۳۹	۱.۲۲	۱.۱۶	۲.۳۹	۶۰-۶۴
۰.۸۶	۰.۷۴	۱.۶	۰.۸۶	۰.۷۴	۱.۶	۶۵-۶۹
۰.۵۹	۰.۵۳	۱.۱۲	۰.۵۹	۰.۵۳	۱.۱۲	۷۰-۷۴
۰.۴۳	۰.۴۲	۰.۸۵	۰.۴۳	۰.۴۲	۰.۸۵	۷۵-۷۹
۰.۴۸	۰.۴۷	۰.۹۵	۰.۴۸	۰.۴۷	۰.۹۵	۸۰+
۳۹.۲۹	۳۹.۹۳	۷۹.۲۳	۳۹.۴۹	۴۰.۱۴	۷۹.۶۳	کل جمعیت

جدول ۸- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۵ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۹۳	۳.۷۳	۷.۱۶	۳.۶۷	۳.۴۹	۷.۱۶
۵-۹	۳.۲۵	۳.۱	۶.۳۶	۳.۲۵	۳.۱	۶.۳۶
۱۰-۱۴	۲.۸۹	۲.۷۶	۵.۶۵	۲.۸۹	۲.۷۶	۵.۶۵
۱۵-۱۹	۲.۸۸	۲.۷۸	۵.۶۶	۲.۸۸	۲.۷۸	۵.۶۶
۲۰-۲۴	۳.۳۴	۳.۲۵	۶.۵۹	۳.۳۴	۳.۲۵	۶.۵۹
۲۵-۲۹	۴.۱۸	۴.۲	۸.۳۸	۴.۱۸	۴.۲	۸.۳۸
۳۰-۳۴	۴.۳۴	۴.۳	۸.۶۴	۴.۳۴	۴.۳	۸.۶۴
۳۵-۳۹	۳.۵	۳.۴۴	۶.۹۴	۳.۵	۳.۴۴	۶.۹۴
۴۰-۴۴	۲.۸۳	۲.۷	۵.۵۳	۲.۸۳	۲.۷	۵.۵۳
۴۵-۴۹	۲.۴۵	۲.۳۹	۴.۸۵	۲.۴۵	۲.۳۹	۴.۸۵
۵۰-۵۴	۱.۹۸	۱.۹۷	۳.۹۵	۱.۹۸	۱.۹۷	۳.۹۵
۵۵-۵۹	۱.۷	۱.۷۱	۳.۴۱	۱.۷	۱.۷۱	۳.۴۱
۶۰-۶۴	۰.۷۹	۰.۹۱	۱.۷	۰.۷۹	۰.۹۱	۱.۷
۶۵-۶۹	۰.۵۴	۰.۶۱	۱.۱۴	۰.۵۴	۰.۶۱	۱.۱۴
۷۰-۷۴	۰.۴۱	۰.۴۳	۰.۸۵	۰.۴۱	۰.۴۳	۰.۸۵
۷۵-۷۹	۰.۴۶	۰.۴۸	۰.۹۴	۰.۴۶	۰.۴۸	۰.۹۴
۸۰+	۴۰.۷۱	۴۰.۰۶	۸۰.۲۷	۴۰.۴۵	۳۹.۸۱	۸۰.۲۷
کل جمعیت	۴۰.۷۱	۴۰.۰۶	۸۰.۲۷	۴۰.۴۵	۳۹.۸۱	۸۰.۲۷

جدول ۹- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۶ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۹۹	۳.۷۹	۷.۲۷	۳.۷۳	۳.۵۴	۷.۲۷
۵-۹	۳.۳۵	۳.۱۹	۶.۴۶	۳.۳۱	۳.۱۵	۶.۴۶
۱۰-۱۴	۲.۹۸	۲.۸۴	۵.۸۱	۲.۹۸	۲.۸۴	۵.۸۱
۱۵-۱۹	۲.۸۵	۲.۷۴	۵.۵۹	۲.۸۵	۲.۷۴	۵.۵۹
۲۰-۲۴	۳.۲	۳.۱	۶.۳	۳.۲	۳.۱	۶.۳
۲۵-۲۹	۴.۰۴	۴.۰۵	۸.۰۸	۴.۰۴	۴.۰۵	۸.۰۸
۳۰-۳۴	۴.۳۹	۴.۳۷	۸.۷۶	۴.۳۹	۴.۳۷	۸.۷۶
۳۵-۳۹	۳.۶۸	۳.۶۳	۷.۳	۳.۶۸	۳.۶۳	۷.۳
۴۰-۴۴	۲.۹۳	۲.۸۱	۵.۷۴	۲.۹۳	۲.۸۱	۵.۷۴
۴۵-۴۹	۲.۵۲	۲.۴۵	۴.۹۷	۲.۵۲	۲.۴۵	۴.۹۷
۵۰-۵۴	۲.۰۵	۲.۰۳	۴.۰۹	۲.۰۵	۲.۰۳	۴.۰۹
۵۵-۵۹	۱.۷۴	۱.۷۶	۳.۵	۱.۷۴	۱.۷۶	۳.۵
۶۰-۶۴	۱.۳۲	۱.۳۶	۲.۶۸	۱.۳۲	۱.۳۶	۲.۶۸
۶۵-۶۹	۰.۸۴	۰.۹۶	۱.۸۱	۰.۸۴	۰.۹۶	۱.۸۱
۷۰-۷۴	۰.۵۵	۰.۶۴	۱.۱۸	۰.۵۵	۰.۶۴	۱.۱۸
۷۵-۷۹	۰.۴	۰.۴۴	۰.۸۴	۰.۴	۰.۴۴	۰.۸۴
۸۰+	۴۱.۲۸	۴۰.۶۲	۸۱.۳۲	۴۰.۹۸	۴۰.۳۴	۸۱.۳۲
کل جمعیت	۴۱.۲۸	۴۰.۶۲	۸۱.۳۲	۴۰.۹۸	۴۰.۳۴	۸۱.۳۲

جدول ۱۰- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۷ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۴۰۱	۳۸۱	۷۳۶	۳۷۷	۳۵۸	۷۳۵
۵-۹	۳۴۶	۳۳	۶۶	۳۳۸	۳۲۲	۶۶۰
۱۰-۱۴	۳۰۶	۲۹۱	۵۹۷	۳۰۶	۲۹۱	۵۹۷
۱۵-۱۹	۲۸۳	۲۷۲	۵۵۵	۲۸۳	۲۷۲	۵۵۵
۲۰-۲۴	۳۰۸	۲۹۹	۶۰۷	۳۰۸	۲۹۹	۶۰۷
۲۵-۲۹	۳۸۶	۳۸۵	۷۷۱	۳۸۶	۳۸۵	۷۷۱
۳۰-۳۴	۴۴	۴۳۹	۸۷۹	۴۴	۴۳۹	۸۷۹
۳۵-۳۹	۳۸۷	۳۸۲	۷۶۹	۳۸۷	۳۸۲	۷۶۹
۴۰-۴۴	۳۰۴	۲۹۴	۵۹۸	۳۰۴	۲۹۴	۵۹۸
۴۵-۴۹	۲۵۸	۲۴۹	۵۰۸	۲۵۸	۲۴۹	۵۰۸
۵۰-۵۴	۲۱۴	۲۱۲	۴۲۵	۲۱۴	۲۱۲	۴۲۵
۵۵-۵۹	۱۷۸	۱۷۹	۳۵۸	۱۷۸	۱۷۹	۳۵۸
۶۰-۶۴	۱۴	۱۴۴	۲۸۴	۱۴	۱۴۴	۲۸۴
۶۵-۶۹	۰۹۱	۱۰۲	۱۹۲	۰۹۱	۱۰۲	۱۹۲
۷۰-۷۴	۰۵۷	۰۶۷	۱۲۴	۰۵۷	۰۶۷	۱۲۴
۷۵-۷۹	۰۴	۰۴۴	۰۸۴	۰۴	۰۴۴	۰۸۴
۸۰+	۰۴۵	۰۴۸	۰۹۲	۰۴۵	۰۴۸	۰۹۲
کل جمعیت	۴۱۸۴	۴۱۱۷	۸۳۰۱	۴۱۵۲	۴۰۸۷	۸۲۳۸

جدول ۱۱- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۸ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۴	۳۸	۴۳	۳۸۱	۳۶۲	۷۴۳
۵-۹	۳۶۱	۳۴۳	۷۰۴	۳۴۶	۳۳	۶۸۲
۱۰-۱۴	۳۱۳	۲۹۸	۶۱۲	۳۱۳	۲۹۸	۶۱۲
۱۵-۱۹	۲۸۴	۲۷۱	۵۵۵	۲۸۴	۲۷۱	۵۵۵
۲۰-۲۴	۲۹۹	۲۹	۵۸۹	۲۹۹	۲۹	۵۸۹
۲۵-۲۹	۳۶۷	۳۶۴	۷۳۱	۳۶۷	۳۶۴	۷۳۱
۳۰-۳۴	۴۳۶	۴۳۷	۸۷۳	۴۳۶	۴۳۷	۸۷۳
۳۵-۳۹	۴۰۵	۴۰۱	۸۰۶	۴۰۵	۴۰۱	۸۰۶
۴۰-۴۴	۳۱۷	۳۰۸	۶۲۵	۳۱۷	۳۰۸	۶۲۵
۴۵-۴۹	۲۶۴	۲۵۴	۵۱۸	۲۶۴	۲۵۴	۵۱۸
۵۰-۵۴	۲۲۳	۲۲	۴۴۳	۲۲۳	۲۲	۴۴۳
۵۵-۵۹	۱۸۲	۱۸۳	۳۶۴	۱۸۲	۱۸۳	۳۶۴
۶۰-۶۴	۱۴۷	۱۵۱	۲۹۸	۱۴۷	۱۵۱	۲۹۸
۶۵-۶۹	۰۹۸	۱۰۷	۲۰۵	۰۹۸	۱۰۷	۲۰۵
۷۰-۷۴	۰۵۹	۰۷۱	۱۳	۰۵۹	۰۷۱	۱۳
۷۵-۷۹	۰۳۹	۰۴۵	۰۸۴	۰۳۹	۰۴۵	۰۸۴
۸۰+	۰۴۴	۰۴۸	۰۹۲	۰۴۴	۰۴۸	۰۹۲
کل جمعیت	۴۲۳۸	۴۱۷۱	۸۴۰۱	۴۲۰۵	۴۱۳۹	۸۳۴۵

جدول ۱۲- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۳۹۹ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۹۶	۳.۷۶	۷.۷۲	۳.۸۳	۳.۶۴	۷.۴۷
۵-۹	۳.۷۷	۳.۵۸	۷.۳۵	۳.۵۶	۳.۳۸	۶.۹۴
۱۰-۱۴	۳.۲	۳.۰۵	۶.۲۴	۳.۲	۳.۰۵	۶.۲۴
۱۵-۱۹	۲.۸۶	۲.۷۳	۵.۵۸	۲.۸۶	۲.۷۳	۵.۵۸
۲۰-۲۴	۲.۹۲	۲.۸۳	۵.۷۵	۲.۹۲	۲.۸۳	۵.۷۵
۲۵-۲۹	۳.۴۹	۳.۴۳	۶.۹۲	۳.۴۹	۳.۴۳	۶.۹۲
۳۰-۳۴	۴.۲۸	۴.۳	۸.۵۸	۴.۲۸	۴.۳	۸.۵۸
۳۵-۳۹	۴.۲۱	۴.۱۷	۸.۳۸	۴.۲۱	۴.۱۷	۸.۳۸
۴۰-۴۴	۳.۳۱	۳.۲۴	۶.۵۶	۳.۳۱	۳.۲۴	۶.۵۶
۴۵-۴۹	۲.۷۱	۲.۵۹	۵.۳	۲.۷۱	۲.۵۹	۵.۳
۵۰-۵۴	۲.۳۲	۲.۲۸	۴.۶۱	۲.۳۲	۲.۲۸	۴.۶۱
۵۵-۵۹	۱.۸۶	۱.۸۷	۳.۷۲	۱.۸۶	۱.۸۷	۳.۷۲
۶۰-۶۴	۱.۵۴	۱.۵۸	۳.۱۲	۱.۵۴	۱.۵۸	۳.۱۲
۶۵-۶۹	۱.۰۵	۱.۱۴	۲.۱۸	۱.۰۵	۱.۱۴	۲.۱۸
۷۰-۷۴	۰.۶۲	۰.۷۵	۱.۳۷	۰.۶۲	۰.۷۵	۱.۳۷
۷۵-۷۹	۰.۳۹	۰.۴۶	۰.۸۶	۰.۳۹	۰.۴۶	۰.۸۶
۸۰+	۰.۴۳	۰.۴۸	۰.۹۱	۰.۴۳	۰.۴۸	۰.۹۱
کل جمعیت	۴۲.۹۲	۴۲.۲۴	۸۵.۱۶	۴۲.۵۹	۴۱.۹۲	۸۴.۵۱

جدول ۱۳- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۴۰۰ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن
۰-۴	۳.۹۱	۳.۷۱	۷.۶۲	۳.۸۴	۳.۶۴	۷.۴۸
۵-۹	۳.۹۲	۳.۷۳	۷.۶۵	۳.۶۶	۳.۴۸	۷.۱۵
۱۰-۱۴	۳.۲۵	۳.۱	۶.۳۵	۳.۲۵	۳.۱	۶.۳۵
۱۵-۱۹	۲.۸۹	۲.۷۵	۵.۶۴	۲.۸۹	۲.۷۵	۵.۶۴
۲۰-۲۴	۲.۸۷	۲.۷۷	۵.۶۵	۲.۸۷	۲.۷۷	۵.۶۵
۲۵-۲۹	۳.۳۲	۳.۲۵	۶.۵۷	۳.۳۲	۳.۲۵	۶.۵۷
۳۰-۳۴	۴.۱۷	۴.۱۹	۸.۳۶	۴.۱۷	۴.۱۹	۸.۳۶
۳۵-۳۹	۴.۳۲	۴.۲۸	۸.۶	۴.۳۲	۴.۲۸	۸.۶
۴۰-۴۴	۳.۴۷	۳.۴۲	۶.۸۹	۳.۴۷	۳.۴۲	۶.۸۹
۴۵-۴۹	۲.۸	۲.۶۷	۵.۴۷	۲.۸	۲.۶۷	۵.۴۷
۵۰-۵۴	۲.۴	۲.۳۵	۴.۷۶	۲.۴	۲.۳۵	۴.۷۶
۵۵-۵۹	۱.۹۱	۱.۹۲	۳.۸۳	۱.۹۱	۱.۹۲	۳.۸۳
۶۰-۶۴	۱.۵۹	۱.۶۴	۳.۲۳	۱.۵۹	۱.۶۴	۳.۲۳
۶۵-۶۹	۱.۱۲	۱.۲	۲.۳۲	۱.۱۲	۱.۲	۲.۳۲
۷۰-۷۴	۰.۶۷	۰.۸	۱.۴۶	۰.۶۷	۰.۸	۱.۴۶
۷۵-۷۹	۰.۴	۰.۴۸	۰.۸۸	۰.۴	۰.۴۸	۰.۸۸
۸۰+	۰.۴۳	۰.۴۸	۰.۹۱	۰.۴۳	۰.۴۸	۰.۹۱
کل جمعیت	۴۳.۴۴	۴۲.۷۵	۸۶.۱۹	۴۳.۱۱	۴۲.۴۳	۸۵.۵۴

جدول ۴-۱- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۴۰۱ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن
۰-۴	۷.۵۱	۳.۸۵	۳.۶۶	۷.۴۴	۳.۸۲	۳.۶۲
۵-۹	۷.۷۶	۳.۹۸	۳.۷۸	۷.۲۶	۳.۷۲	۳.۵۳
۱۰-۱۴	۶.۵۳	۳.۳۴	۳.۱۹	۶.۴۶	۳.۳	۳.۱۵
۱۵-۱۹	۵.۸	۲.۹۷	۲.۸۳	۵.۸	۲.۹۷	۲.۸۳
۲۰-۲۴	۵.۵۷	۲.۸۴	۲.۷۴	۵.۵۷	۲.۸۴	۲.۷۴
۲۵-۲۹	۶.۲۸	۳.۱۸	۳.۱	۶.۲۸	۳.۱۸	۳.۱
۳۰-۳۴	۸.۰۶	۴.۰۲	۴.۰۳	۸.۰۶	۴.۰۲	۴.۰۳
۳۵-۳۹	۸.۷۲	۴.۳۷	۴.۳۵	۸.۷۲	۴.۳۷	۴.۳۵
۴۰-۴۴	۷.۲۶	۳.۶۵	۳.۶۱	۷.۲۶	۳.۶۵	۳.۶۱
۴۵-۴۹	۵.۶۸	۲.۹	۲.۷۸	۵.۶۸	۲.۹	۲.۷۸
۵۰-۵۴	۴.۸۸	۲.۴۷	۲.۴۱	۴.۸۸	۲.۴۷	۲.۴۱
۵۵-۵۹	۳.۹۶	۱.۹۸	۱.۹۸	۳.۹۶	۱.۹۸	۱.۹۸
۶۰-۶۴	۳.۳۳	۱.۶۴	۱.۶۹	۳.۳۳	۱.۶۴	۱.۶۹
۶۵-۶۹	۲.۴۶	۱.۱۹	۱.۲۷	۲.۴۶	۱.۱۹	۱.۲۷
۷۰-۷۴	۱.۵۶	۰.۷۱	۰.۸۴	۱.۵۶	۰.۷۱	۰.۸۴
۷۵-۷۹	۰.۹۱	۰.۴۱	۰.۵	۰.۹۱	۰.۴۱	۰.۵
۸۰+	۰.۹۱	۰.۴۲	۰.۴۹	۰.۹۱	۰.۴۲	۰.۴۹
کل جمعیت	۸۷.۱۹	۴۳.۹۵	۴۳.۲۴	۸۶.۵۴	۴۳.۶۱	۴۲.۹۳

جدول ۴-۱۵- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۴۰۲ در دو سناریو (میلیون نفر)

گروه سنی	سناریو اول			سناریو دوم		
	مرد و زن	مرد	زن	مرد و زن	مرد	زن
۰-۴	۷.۳۹	۳.۷۹	۳.۶	۷.۳۷	۳.۷۸	۳.۵۹
۵-۹	۷.۸۱	۴	۳.۸	۷.۳۴	۳.۷۷	۳.۵۸
۱۰-۱۴	۶.۷۶	۳.۴۶	۳.۳	۶.۵۹	۳.۳۸	۳.۲۲
۱۵-۱۹	۵.۹۶	۳.۰۵	۲.۹۱	۵.۹۶	۳.۰۵	۲.۹۱
۲۰-۲۴	۵.۵۴	۲.۸۲	۲.۷۱	۵.۵۴	۲.۸۲	۲.۷۱
۲۵-۲۹	۶.۰۵	۳.۰۷	۲.۹۸	۶.۰۵	۳.۰۷	۲.۹۸
۳۰-۳۴	۷.۶۹	۳.۸۵	۳.۸۴	۷.۶۹	۳.۸۵	۳.۸۴
۳۵-۳۹	۸.۷۵	۴.۳۸	۴.۳۸	۸.۷۵	۴.۳۸	۴.۳۸
۴۰-۴۴	۷.۶۴	۳.۸۴	۳.۸	۷.۶۴	۳.۸۴	۳.۸
۴۵-۴۹	۵.۹۲	۳.۰۱	۲.۹۱	۵.۹۲	۳.۰۱	۲.۹۱
۵۰-۵۴	۴.۹۹	۲.۵۳	۲.۴۵	۴.۹۹	۲.۵۳	۲.۴۵
۵۵-۵۹	۴.۱۳	۲.۰۷	۲.۰۶	۴.۱۳	۲.۰۷	۲.۰۶
۶۰-۶۴	۳.۴	۱.۶۸	۱.۷۲	۳.۴	۱.۶۸	۱.۷۲
۶۵-۶۹	۲.۶	۱.۲۶	۱.۳۴	۲.۶	۱.۲۶	۱.۳۴
۷۰-۷۴	۱.۶۶	۰.۷۷	۰.۸۹	۱.۶۶	۰.۷۷	۰.۸۹
۷۵-۷۹	۰.۹۵	۰.۴۳	۰.۵۳	۰.۹۵	۰.۴۳	۰.۵۳
۸۰+	۰.۹۱	۰.۴۲	۰.۴۹	۰.۹۱	۰.۴۲	۰.۴۹
کل جمعیت	۸۸.۱۶	۴۴.۴۳	۴۳.۷۲	۸۷.۵	۴۴.۱	۴۳.۴۱

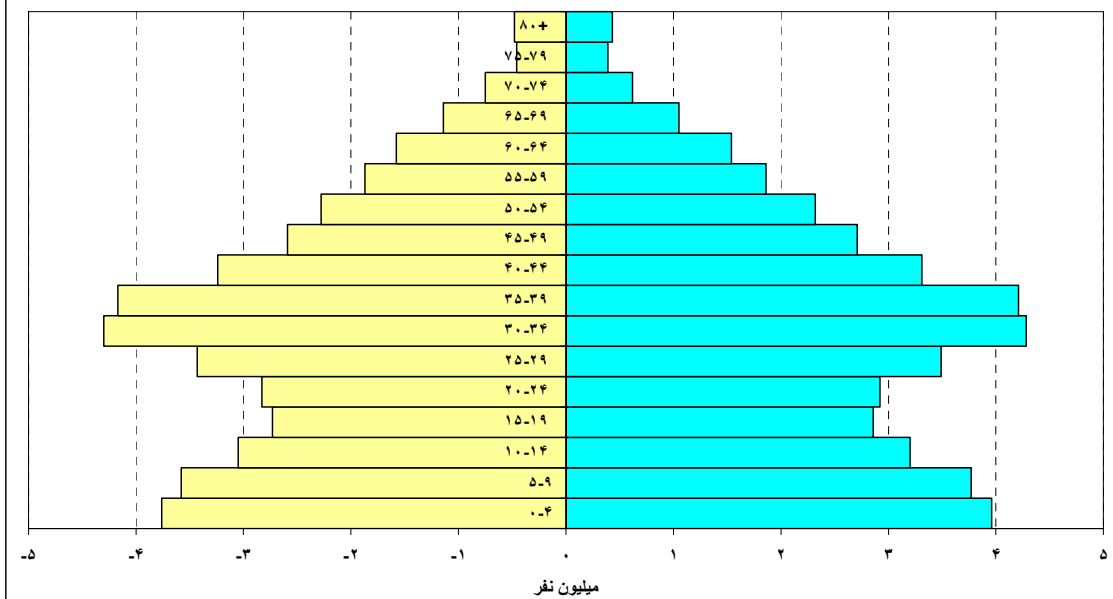
جدول ۱۶- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۴۰۳ در دو سناریو (میلیون نفر)

سناریو دوم			سناریو اول			گروه سنی
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
۳.۵۴	۳.۷۳	۷.۲۶	۳.۵۴	۳.۷۳	۷.۲۶	۰-۴
۳.۶۱	۳.۸	۷.۴۱	۳.۷۹	۳.۹۹	۷.۷۸	۵-۹
۳.۲۹	۳.۴۶	۶.۷۵	۳.۴۳	۳.۶	۷.۰۳	۱۰-۱۴
۲.۹۸	۳.۱۳	۶.۱۱	۲.۹۸	۳.۱۳	۶.۱۱	۱۵-۱۹
۲.۷۱	۲.۸۳	۵.۵۴	۲.۷۱	۲.۸۳	۵.۵۴	۲۰-۲۴
۲.۸۹	۲.۹۸	۵.۸۸	۲.۸۹	۲.۹۸	۵.۸۸	۲۵-۲۹
۳.۶۳	۳.۶۶	۷.۲۹	۳.۶۳	۳.۶۶	۷.۲۹	۳۰-۳۴
۴.۳۵	۴.۳۴	۸.۶۹	۴.۳۵	۴.۳۴	۸.۶۹	۳۵-۳۹
۳.۹۹	۴.۰۳	۸.۰۲	۳.۹۹	۴.۰۳	۸.۰۲	۴۰-۴۴
۳.۰۵	۳.۱۴	۶.۱۹	۳.۰۵	۳.۱۴	۶.۱۹	۴۵-۴۹
۲.۵	۲.۵۹	۵.۰۹	۲.۵	۲.۵۹	۵.۰۹	۵۰-۵۴
۲.۱۵	۲.۱۶	۴.۳۱	۲.۱۵	۲.۱۶	۴.۳۱	۵۵-۵۹
۱.۷۶	۱.۷۱	۳.۴۷	۱.۷۶	۱.۷۱	۳.۴۷	۶۰-۶۴
۱.۴۱	۱.۳۳	۲.۷۴	۱.۴۱	۱.۳۳	۲.۷۴	۶۵-۶۹
۰.۹۵	۰.۸۳	۱.۷۸	۰.۹۵	۰.۸۳	۱.۷۸	۷۰-۷۴
۰.۵۶	۰.۴۵	۱.۰۱	۰.۵۶	۰.۴۵	۱.۰۱	۷۵-۷۹
۰.۵	۰.۴۱	۰.۹۱	۰.۵	۰.۴۱	۰.۹۱	۸۰+
۴۳.۸۶	۴۴.۵۷	۸۸.۴۳	۴۴.۱۸	۴۴.۹	۸۹.۰۹	کل جمعیت

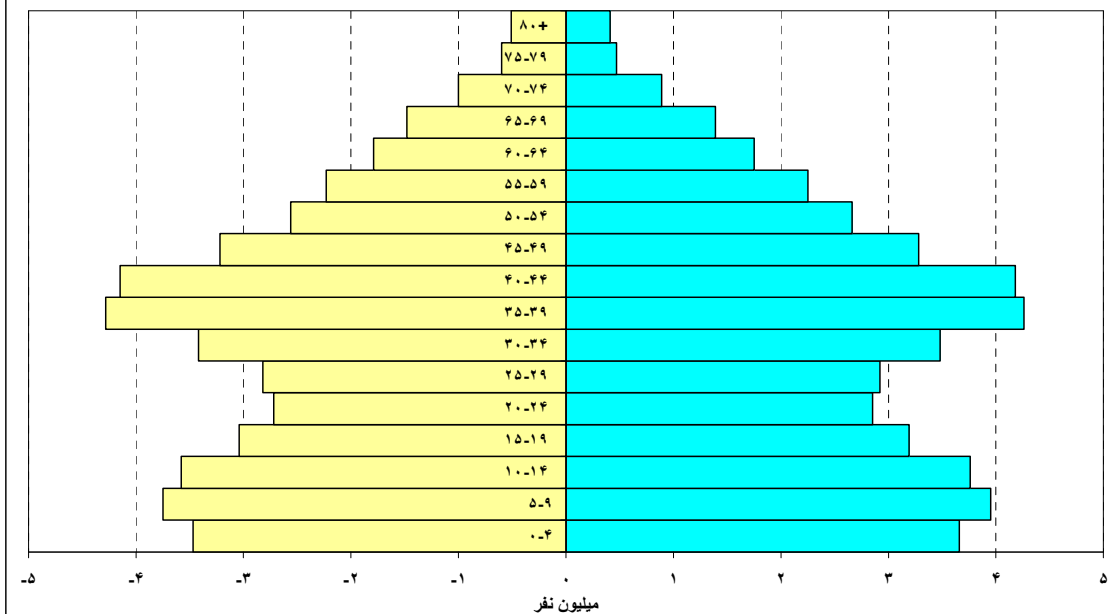
جدول ۱۷- پیش بینی جمعیت کشور در گروه های سنی پنج ساله در سال ۱۴۰۴ در دو سناریو (میلیون نفر)

سناریو دوم			سناریو اول			گروه سنی
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
۳.۴۷	۳.۶۶	۷.۱۳	۳.۴۷	۳.۶۶	۷.۱۳	۰-۴
۳.۶۳	۳.۸۳	۷.۴۶	۳.۷۵	۳.۹۵	۷.۷۱	۵-۹
۳.۳۸	۳.۵۶	۶.۹۴	۳.۵۸	۳.۷۶	۷.۳۴	۱۰-۱۴
۳.۰۴	۳.۱۹	۶.۲۳	۳.۰۴	۳.۱۹	۶.۲۳	۱۵-۱۹
۲.۷۲	۲.۸۵	۵.۵۷	۲.۷۲	۲.۸۵	۵.۵۷	۲۰-۲۴
۲.۸۲	۲.۹۲	۵.۷۴	۲.۸۲	۲.۹۲	۵.۷۴	۲۵-۲۹
۳.۴۲	۳.۴۸	۶.۹	۳.۴۲	۳.۴۸	۶.۹	۳۰-۳۴
۴.۲۸	۴.۲۶	۸.۵۵	۴.۲۸	۴.۲۶	۸.۵۵	۳۵-۳۹
۴.۱۵	۴.۱۸	۸.۳۳	۴.۱۵	۴.۱۸	۸.۳۳	۴۰-۴۴
۳.۲۲	۳.۲۸	۶.۴۹	۳.۲۲	۳.۲۸	۶.۴۹	۴۵-۴۹
۲.۵۶	۲.۶۶	۵.۲۲	۲.۵۶	۲.۶۶	۵.۲۲	۵۰-۵۴
۲.۲۳	۲.۲۵	۴.۴۸	۲.۲۳	۲.۲۵	۴.۴۸	۵۵-۵۹
۱.۷۹	۱.۷۵	۳.۵۴	۱.۷۹	۱.۷۵	۳.۵۴	۶۰-۶۴
۱.۴۸	۱.۳۹	۲.۸۷	۱.۴۸	۱.۳۹	۲.۸۷	۶۵-۶۹
۱	۰.۸۹	۱.۸۹	۱	۰.۸۹	۱.۸۹	۷۰-۷۴
۰.۶	۰.۴۷	۱.۰۷	۰.۶	۰.۴۷	۱.۰۷	۷۵-۷۹
۰.۵۱	۰.۴۱	۰.۹۲	۰.۵۱	۰.۴۱	۰.۹۲	۸۰+
۴۴.۳۱	۴۵.۰۲	۸۹.۳۳	۴۴.۶۲	۴۵.۳۵	۸۹.۹۸	کل جمعیت

نمودار ۱۲- هرم سنی جمعیت کشور در سال ۱۳۹۹

نمودار ۱۳- هرم سنی جمعیت کشور در سال ۱۴۰۴

- برآورد تعداد خانوار

برای بسیاری از برنامه ریزی ها از جمله برآورد تعداد مسکن مورد تقاضا، برآورد تعداد خانوار در سال های آینده مورد نیاز است. یکی از ساده ترین روش های پیش بینی تعداد خانوار، ثابت در نظر گرفتن بعد خانوار و تقسیم جمعیت بر بعد خانوار است تا تعداد خانوار در سال های آتی بدست آید. در صورتی که بعد خانوار طی زمان ثابت باقی نمی ماند.

عواملی چون سن ازدواج، شیوع خانوارهای گسترده، میزان مستقل زندگی کردن افراد مجرد یا مطلقه در سنین بزرگسالی یا باقی ماندن در خانوار اولیه، آهنگ خروج فرزندان از خانوار برای تحصیل، اشتغال، سربازی یا مهاجرت و میزان های ازدواج و طلاق، مرگ و میر در خانوار تک نفره و بر تعداد خانوار و به تبع آن بر بعد خانوار تأثیر می گذارد. میزان بسیاری از متغیرهای فوق مثل ازدواج و طلاق، تحصیل، اشتغال، انجام خدمت وظیفه، مهاجرت و ... تحت تأثیر ساختار سنی جمعیت است. بنابراین می توان گفت ساختار سنی جمعیت به صورت غیر مستقیم یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر رشد تعداد خانوارها در کشور است.

نکته مهم دیگر آن که، خانوارهای زن سرپرست نیز طی سال های ۹۰-۱۳۸۵ افزایش قابل توجهی نشان داده است. با توجه به کثرت عوامل موثر و پیچیدگی پیش بینی تعداد خانوار، در این گزارش با روشی نوین تعداد خانوار برآورد شده است که در ادامه توضیح داده می شود.

با توجه به تثبیت سهم مردان سرپرست خانوار از کل جمعیت مردان در هر گروه سنی در دو سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰، همین الگو برای سال های آینده نیز در نظر گرفته شد. بدین ترتیب با اعمال این الگو بر روی نتایج پیش بینی جمعیت در سال های آینده تعداد مردان سرپرست خانوار یا به عبارت دیگر خانوارهای مرد سرپرست محاسبه شد.

سهم خانوارهای زن سرپرست از کل خانوارها از ۷.۸ درصد در سال ۱۳۸۵ با بیش از ۵۵ درصد رشد به ۱۲.۱ درصد در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. در این پیش بینی فرض شده است که روند افزایشی سهم خانوارهای زن سرپرست از کل جمعیت زنان در گروه های سنی در هر دوره ۵ ساله آینده به میزان نصف دوره ۵ ساله گذشته ادامه یابد. در این صورت سهم خانوارهای زن سرپرست از ۱۲.۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۳.۴۴ درصد در سال ۱۳۹۵ و ۱۵.۰۵ درصد در سال ۱۳۹۹ و ۱۵.۵۰ درصد در سال ۱۴۰۰ افزایش یابد.

با در نظر گرفتن مجموع خانوارهای زن سرپرست و مرد سرپرست، تعداد کل خانوارها در سال ۱۳۹۵ برابر ۲۴.۵۷ میلیون و بعد خانوار ۳.۲۹ نفر و در سال ۱۳۹۹ نیز تعداد خانوار ۲۷.۳۱ میلیون و بعد خانوار ۳.۱۲ نفر و در سال ۱۴۰۰ نیز تعداد خانوار ۲۸ میلیون و بعد خانوار ۳.۰۸ نفر برآورد می شود.

- مهمترین ویژگی ها و تحولات جمعیتی کشور

- ایران هفدهمین کشور پرجمعیت جهان است و نرخ رشد جمعیت ایران از گذشته تاکنون به مراتب بالاتر از متوسط نرخ رشد جمعیت دنیا بوده است. در سال ۲۰۱۴ نیز نرخ رشد طبیعی جمعیت جهان ۱.۲ و ایران ۱.۴ درصد بوده است. ایران در سالهای اخیر در پنجره جمعیتی (سال های طلایی جمعیت) قرار دارد.
- در حال حاضر گروه سنی جوانان بیشترین حجم و مرکز ثقل جمعیت کشور را تشکیل می دهند و برنامه ریزی جهت تامین نیازهای آنان (بخصوص از طریق ایجاد اشتغال) و استفاده بهینه از پنجره جمعیتی اولویت اول از دیدگاه سیاست های جمعیتی است.
- تعداد موالید سالانه ثبت شده در یک روند صعودی از ۱.۲ میلیون نفر در سال ۱۳۷۷ به ۱.۵ میلیون نفر در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است و نرخ رشد طبیعی سالانه جمعیت کشور با توجه به آمار ثبتی موالید و مرگ و میر (بدون در نظر گرفتن مهاجرت) در ۱۵ سال گذشته صعودی بوده است. (از ۱ به ۱.۴ درصد)
- نرخ باروری کل که پس از یک دوره ۱۵ ساله کاهشی، نزدیک ده سال در حدود ۱.۹ فرزند تثبیت شده بود، طی دو سال ۹۱ و ۹۲ به ۲ فرزند افزایش یافت. اگر نرخ باروری را برای زنان دارای همسر محاسبه کنیم ۱.۷۵ برابر نرخ باروری کل بوده و از ۳.۳ فرزند در سال ۹۰ به ۳.۵ فرزند در سال ۹۲ افزایش یافته است. بنابراین میزان باروری زنان دارای همسر پایین نیست و تنها با اندکی کاهش میزان تجرد در بین زنان، به آسانی نرخ باروری کل به میزان جانشینی می رسد.
- در سالهای گذشته مزیقه ازدواج یکی از دلایل اصلی افزایش میزان تجرد زنان بوده است. شواهد نشانگر آن است که این روند در حال تغییر جهت دادن است و در سالهای آتی بدون هیچ اقدام خاصی از میزان تجرد زنان کاسته خواهد شد که منجر به افزایش نرخ باروری کل کشور می شود. میانگین سن ازدواج زنان (از روش مستقیم با استفاده از آمار ثبتی) بالا نیست (۲۲.۱ سال در سال ۱۳۹۱) و برای متولدین سالهای ۱۳۶۵ به بعد در حال کاهش است ولی طلاق به سرعت در حال افزایش است.
- حجم جمعیت ۶۵ ساله به بالا در دوره ۱۴۰۴ - ۱۳۹۰ ، ۱.۵ برابر خواهد شد و سهم آنان از کل جمعیت از ۵.۸ درصد به ۷.۵ درصد می رسد. افزایش جمعیت سالمند تدریجی و گریزناپذیر است ولی می توان برای حمایت بیشتر از سالمندان برنامه ریزی کرد.

- تعداد و سهم خانوارهای زن سرپرست از سال ۱۳۸۵ به بعد افزایش قابل توجهی نشان می دهد و انتظار می رود در سال ها آینده نیز این رقم افزایش یابد. این خانوارها بیشتر در معرض فقر و آسیب های اجتماعی هستند و توجه ویژه ای را در برنامه ریزی طلب می نمایند.
- روند افزایشی نرخ باروری طی ۹۲-۱۳۹۰ نشانگر آن است که نرخ باروری قبل از سال ۱۳۹۵ به حد جانشینی (۲.۱ فرزند) می رسد. در این شرایط بهترین مسیر جمعیتی ، جلوگیری از افزایش بیشتر نرخ باروری و تثبیت آن در حد جانشینی از سال ۱۳۹۵ به بعد است. در صورت تثبیت نرخ باروری در حد ۲.۱ فرزند، جمعیت کشور تا سال ۱۳۹۹ به ۸۵ میلیون نفر می رسد. در این سال شاهد دامنه بزرگ موج دوم جمعیت کشور در پایه هرم سنی هستیم که تنها اندکی کوچکتر از موج اول جمعیت (انفجار جمعیت دهه ۶۰) خواهد بود. جمعیت کشور در افق چشم انداز (سال ۱۴۰۴) نیز به ۹۰ میلیون نفر و نرخ رشد جمعیت به یک درصد خواهد رسید.

- اولویت های سیاست گذاری های جمعیتی (بدون در نظر گرفتن ابعاد توزیع جمعیت)
- اعمال به موقع سیاست هایی برای تثبیت نرخ باروری پس از رسیدن به سطح جانشینی و جلوگیری از افزایش بیشتر آن جهت جلوگیری از ایجاد موج جمعیتی بزرگتر از دهه ۱۳۶۰ در هرم سنی جمعیت کشور
 - تامین نیازهای اساسی حجم عظیم جمعیت جوان کشور شامل اشتغال و در پی آن درآمد و مسکن، جهت استفاده بهینه از پنجره جمعیتی (بند ۱، ۲ و ۴ سیاست های کلی جمعیت)
 - تسهیل ازدواج جوانان و ریشه یابی علل افزایش طلاق و سیاست گذاری جهت کاهش آن (بند ۱، ۲ و ۴ سیاست های کلی جمعیت)
 - برنامه ریزی برای توانمندسازی و بهبود شرایط زیست و تامین اجتماعی سالمندان که در چند دهه آینده افزایش خواهند یافت (بند ۷ سیاست های کلی جمعیت)
 - سیاست گذاری مناسب جهت توانمند سازی زنان سرپرست خانوار و خانوارهای تحت سرپرستی آنان جهت کاهش فقر و آسیب پذیری آنان

منابع و ماخذ:

۱. بلادی موسوی، صدرالدین، "ارزیابی گزارش سن و جنس در سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵"، گزیده مطالب آماری، شماره ۷۰، ۱۳۸۶.
۲. داده‌های آماری وقایع حیاتی چهارگانه کشور، سازمان ثبت احوال، دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی.
۳. زنجانی، حبیب‌ا...، "تحلیل جمعیت شناختی"، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۱۳۷۶.
۴. سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ کشور، مرکز آمار ایران.
۵. مرکز آمار ایران، "نماگرهای جمعیتی ایران ۷۵-۱۳۳۵"، ۱۳۷۷.
۶. نوروزی، لادن، "مستندات جمعیتی برنامه پنجم توسعه"، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور، ۱۳۸۸.
۷. نوروزی، لادن، "تحلیل نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰"، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور، ۱۳۹۲.